

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

AVREGLERING AV DET SVENSKA SPELMONOPOLET

- Hur påverkas aktörerna på marknaden?

***MAGISTERUPPSATS I FÖRETAGSEKONOMI
EXTERN REDOVISNING***

HÖSTTERMINEN 2007

HANDLEDARE: GUNNAR RIMMEL

***FÖRFATTARE: HARIS HURIC
JOHAN NORÉN***

FÖRORD

Vi vill rikta ett stort tack till alla som på något sätt bidragit till framställningen av denna uppsats. Framför allt vill vi tacka de respondenter som ställt upp i studien samt vår handledare Gunnar Rimmel på Handelshögskolan i Göteborg.

Färgelanda och Mariestad den 12 januari 2008

Haris Huric

Johan Norén

SAMMANFATTNING

Magisteruppsats i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, HT 2007

Författare: Haris Huric och Johan Norén

Handledare: Gunnar Rimmel

Titel: *Avreglering av det svenska spelmonopolet – hur påverkas aktörerna på marknaden?*

Bakgrund och problem: Spelmarknaden är en bransch som haft en otrolig tillväxt de senaste åren, framför allt beroende på att den tekniska utvecklingen gått framåt i rask takt och därmed möjliggjort nya kanaler för utbud av spel. Spelmarknaden i Sverige har sedan lång tid tillbaka varit statligt reglerad och på grund av det endast varit förbehållen vissa enstaka aktörer. På senare tid har denna monopolsituation ifrågasatts flitigt av såväl olika riksdagspartier som av EU. Inför riksdagsvalet 2006 var en förändring av spelmarknaden ett löfte från alliansen vid eventuell valseger. Eftersom alliansen segrade har regeringen tillsatt en utredning om spelmonopolet som ska vara klar 15 december 2008. Situationen på spelmarknaden är med tanke på detta högst aktuell och är därför ett intressant område att studera.

Problemformulering: Studien har framför allt inriktats utifrån tre problemfrågeställningar:

- Hur ser situationen ut på den svenska spelmarknaden?
- Hur påverkas spelbolagen på den svenska marknaden vid en avreglering av spelmonopolet?
- Hur ser framtiden ut för det svenska spelmonopolet?

Syfte: Uppsatsens syfte är att skapa förståelse för den svenska spelmarknaden för att utifrån detta kunna analysera hur aktörerna på marknaden kommer att påverkas vid en eventuell avreglering av spelmonopolet. Syftet är även att kunna dra slutsatser kring framtiden för det svenska spelmonopolet utifrån studiens underlag.

Avgränsningar: Studien är avgränsad till tre spelbolag som agerar på den svenska marknaden direkt eller indirekt: statliga Svenska Spel samt de privata utlandsbaserade bolagen Betsson och Expekt. Uppsatsen behandlar endast den spelmarknad som är aktuell för avreglering, det vill säga den marknad Svenska Spel agerar på.

Metod: Vid insamling av det empiriska materialet har tre företag och sex riksdagsledamöter använts som respondenter. Mer preciserat har detta skett genom att två olika frågeformulär, ett för företagen och ett för riksdagsledamöterna, utformats och sedan mailats till respondenterna. Sekundärdata har även använts och då framför allt i form av information från webbsidor och årsredovisningar.

Resultat och slutsatser: Uppsatsens slutsats angående situationen på marknaden blir att någon form av genensam lösning är enda sättet att skapa en optimal spelmarknad som gynnar alla. Slutsatsen angående hur företagen påverkas av en avreglering är att fler företag kommer att få större utrymme på den svenska spelmarknaden. Beroende på hur en avreglering kommer att genomföras påverkas företagen på olika sätt men sannolikt kommer de privata företagen att känna av konkurrens från Svenska Spel på marknaden. Slutsatsen kring hur staten kommer att påverkas av en avreglering är kopplad till vad som kommer att hända med Svenska Spel vid avregleringen medan slutsatsen kring vilka konsekvenser en avreglering kommer att få för finansieringen av svensk idrottsverksamhet är att det beror mycket på hur systemet utformas. Finansieringen kan mycket väl fortsätta

att ligga på samma nivå eller till och med öka om systemet utformas så att en bestämd procentuell del av varje företags överskott årligen går till idrotten. Slutsatsen kring spelmonopolets framtid utifrån studiens underlag blir att monopolet troligtvis kommer att avvecklas.

Förslag till fortsatt forskning: En motsvarande studie skulle kunna göras som uppföljning som även inkluderar fler aktörer, till exempel fler företag. Ett förslag är att avvakta den utredning som regeringen tillsatt kring spelmonopolet som beräknas vara klar i slutet av 2008, den kommer troligtvis att ge en föraning om vad som kommer att hända med spelmonopolet. Efter 2008 skulle en uppföljning av denna studie kunna göras med exakt samma respondenter för att se vilken reaktion utredningen åstadkommit bland aktörerna, huruvida de är nöjda med beslutet eller inte. En liknande studie skulle kunna göras i ett annat EU land som också har spelmonopol för att testa om resonemangen och åsikterna är desamma.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	1
1.1	BAKGRUND	1
1.2	PROBLEMDISKUSSION	2
1.3	PROBLEMFÖRMULERING	3
1.4	SYFTE	3
1.5	AVGRÄNSNINGAR	3
1.6	DISPOSITION	4
2	METOD	5
2.1	DATAINSAMLING	5
2.1.1	<i>Genomförande vid insamling av empiriskt material</i>	6
2.2	PRAKTISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	8
2.3	VALIDITET	9
2.4	RELIABILITET	10
2.5	KÄLLKRITIK	10
3	TEORETISK REFERENSRAM	12
3.1	LAGAR SOM PÅVERKAR DEN SVENSKA SPELMARKNADEN	12
3.1.1	<i>Lotterilagen</i>	12
3.1.2	<i>Lotterilagens förändring i takt med spelbranschens tillväxt</i>	13
3.1.3	<i>Kasinolagen</i>	13
3.1.4	<i>EG-fördraget</i>	13
3.1.5	<i>Rättspraxis</i>	14
3.2	DEN SVENSKA SPELMARKNADEN	15
3.2.1	<i>Marknadsmislyckanden</i>	16
3.2.2	<i>Spelmissbruk</i>	17
3.2.3	<i>Företagens situation på rådande marknaden</i>	19
3.3	EN SPELMARKNAD I SVERIGE UTAN MONOPOL	19
3.3.1	<i>Avvecklingsteorier</i>	19
3.3.2	<i>En konkurrensmarknad</i>	21
3.4	SPELMARKNADEN I STORBRITANNIEN	22
4	EMPIRI	24
4.1	AKTÖRERNA PÅ MARKNADEN	24
4.1.1	<i>Svenska Spel</i>	24
4.1.1.1	<i>Spelansvar</i>	24
4.1.1.2	<i>Ekonomisk översikt</i>	25
4.1.2	<i>Betsson</i>	26
4.1.2.1	<i>Spelansvar</i>	26
4.1.2.2	<i>Ekonomisk översikt</i>	27
4.1.3	<i>Expekt</i>	27
4.2	FÖRETAGENS SYN PÅ DAGENS MARKNAD I FÖRHÅLLANDE TILL EN AVREGLERAD MARKNAD	28
4.2.1	<i>Intervjusvar Svenska Spel</i>	28
4.2.2	<i>Intervjusvar Betsson</i>	29
4.2.3	<i>Intervjusvar Expekt</i>	31
4.3	POLITIKERS SYN PÅ DAGENS MARKNAD I FÖRHÅLLANDE TILL EN AVREGLERAD MARKNAD	32
4.3.1	<i>Intervjusvar Lars Wegendal (s)</i>	32
4.3.2	<i>Intervjusvar Mats G Nilsson (m)</i>	33
4.3.3	<i>Intervjusvar Elina Linna (v)</i>	34
4.3.4	<i>Intervjusvar Torbjörn Björlund (v)</i>	35
4.3.5	<i>Intervjusvar Egon Frid (v)</i>	36
4.3.6	<i>Intervjusvar Dan Kihlström (kd)</i>	36
5	ANALYS	38
5.1	NULÄGET PÅ MARKNADEN	38
5.2	EN SPELMARKNAD UTAN MONOPOL	41
5.2.1	<i>Konkurrens</i>	41
5.2.2	<i>Avreglering</i>	42
5.2.3	<i>Spelmissbruk</i>	43
5.3	FRAMTIDEN FÖR DET SVENSKA SPELMONOPOLET	46

6	SLUTSATS	48
6.1	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	50
	REFERENSER	51
	ARTIKLAR	51
	BÖCKER.....	51
	ELEKTRONISKA KÄLLOR.....	52
	LAGAR.....	53
	PERSONLIGA KÄLLOR	53
	PROPOSITIONER.....	53
	RAPPORTER	53
	RÄTTSFALL	54
	UPPSATSER	54
	UTREDNINGAR	54
	ÅRSREDOVISNINGAR	54

1 INLEDNING

Inledningsavsnittet ger en kort introduktion till uppsatsen. Det inleds med en översiktlig bakgrund till ämnesområdet och följs av en diskussion om uppsatsens problem samt därefter presentation av problemformulering, syfte och avgränsningar.

1.1 BAKGRUND

I Sverige regleras idag ett antal marknader genom monopol, bland annat marknaden för läkemedel (Apoteket AB), skötsel av vägarna (Vägverket), alkoholförsäljning (Systembolaget) och spelmarknaden (Svenska Spel, ATG m fl). Anledningen till att det uppstår ett monopol på en marknad beror på olika faktorer. Vissa monopol uppstår när marknaden själv inte klarar av att fördela utbud och efterfrågan, ett så kallat marknadsmisslyckande, medan andra monopolmarknader har skapats av staten för att skydda och värna om invånarna. Oavsett anledning så är alla monopolmarknader på något sätt konkurrenshämmande eftersom endast vissa aktörer får bedriva verksamhet på den specifika marknaden. Går vi tillbaka i tiden så kan vi konstatera att monopol varit vanligt förekommande men nu på senare år har fler och fler svenska marknader öppnats upp för privata aktörer. Här kan exempelvis elmarknaden och telemarknaden nämnas vilka avreglerades 1996 respektive 1992.^{1 2}

Att en marknad avregleras innebär att den öppnas upp så att högre grad av konkurrens än tidigare tillåts.³ En avreglering av en reglerad marknad kan ske på olika sätt. I vissa fall släpps marknaden helt fri och blir därmed öppen för vilka aktörer som helst. Vanligare är dock att staten behåller viss ägarandel av det/de företag som tidigare haft en monopolställning och till följd av det fortfarande har ett inflytande över marknaden, om än mindre än tidigare. I andra fall avregleras en marknad för att sedan ersättas av nya regler som är mer konkurrensfrämjande än de tidigare, det är då snarare tal om en omreglering. Ett exempel på detta är när någon form av licens eller tillstånd krävs för att företagen på en marknad ska få bedriva näringsverksamhet. Efter att företagen fått sin licens beviljad står de sedan under tillsyn av staten, direkt eller indirekt via oberoende tillsynsmyndigheter. Ofta sker en avreglering i etapper där statens inflytande successivt minskar för att tillslut endast vara marginellt. Förändringar i politiken som till exempel regeringsskiftet kan dock påverka en avreglering då olika partier ofta har skilda uppfattningar om hur marknader bör utformas.

En avreglering är positiv om effektiviteten på marknaden ökar, vilket dock inte behöver innebära att konsumenterna gynnas. Under den avregleringsvåg som ägde rum under 1990-talet, då många olika svenska marknader avreglerades, gynnades inte konsumenterna har visar undersökningar. Istället har priserna på de marknader som avreglerades ökat mer än vad priserna i Sverige i allmänhet har ökat. Avregleringarna har istället gynnat de som är duktiga på att förhandla och de som köper mycket av en vara på samma gång. Experter menar ändå att av de sex marknader som studerats har fyra fått en ökad effektivitet till följd av att de avreglerats medan man för de återstående två inte sett tillräckligt tydliga tecken för att kunna avgöra om effektiviteten ökat.⁴

¹ Vattenfall, 2008

² Clasén, 2007

³ Carleheden, 1999

⁴ TT, 2005

Många andra länder har någon marknad som det råder monopol på. Ofta motiveras monopolen med att landet vill värna om sina invånare genom att skydda dem från överkonsumtion av vissa farliga varor. En annan orsak kan vara att tillsynen över marknaden förenklas om endast en eller ett fåtal aktörer tillåts agera på marknaden. I Sverige är, som tidigare nämnts, alkoholmarknaden en marknad som det råder monopol på. Denna marknad är reglerad eftersom problemen med alkohol antas bli mindre om alkoholen säljs utan vinstintresse.

Den 1 januari 1995 gick Sverige med i EU, detta innebar bland annat att Sverige ska ta hänsyn till EU-lagstiftningen. Enligt EU:s EG-fördrag som reglerar de grundfriheter varje medlemsstat medborgare har rätt till ska varje medlemsstat värna om en öppen marknad med fri konkurrens. Detta för att det ska råda fri handel och etableringsfrihet inom unionens gränser. I samband med att Sverige gick med i EU förändrades alkoholmonopolet och Systembolaget fick endast behålla sitt monopol på försäljning av varorna. Tidigare hade bolaget även haft ensamrätt på produktion, import, export och restauranghandel avseende alkoholvaror men dessa marknader avreglerades.⁵ Det är just detta EG-fördrag jämte tillväxten i spelbranschen som är orsaken till att det svenska spelmonopolet ifrågasatts och diskuterats flitigt de senaste åren.

1.2 PROBLEMDISKUSSION

Den starka tillväxten i spelbranschen de senaste åren kan förklaras med att den tekniska utvecklingen, framför allt i form av Internet, har bidragit till flera nya spelformer.⁶ Spelföretagens etablering på Internet har även gjort att tillgängligheten av speltjänster ökat kraftigt. Flera nya bolag har etablerats och noterats på Stockholmsbörsen. Exempel på utlandsbaserade Internetspelbolag som är noterade på Stockholmsbörsen är Betsson, Unibet, RedBet och 24h Poker. Spelandet har dock en baksida också - spelmissbruk. Bland annat därför har spelmarknaden i Sverige under en längre tid varit präglad av olika monopol inom marknadens tre huvudområden: vadslagning på sport, lotterier och hästsport. Den statliga regleringen av marknaden har utmynnat i att endast ett fåtal aktörer får bedriva spelverksamhet. Det aktörer som får bedriva spelverksamhet i Sverige har fått ett tillstånd utfärdat av antingen regeringen eller lotteriinspektionen. Aktörer som innehar ett sådant tillstånd är A-lotterierna, ATG, Folkspel, IOGT-NTO Lotterier samt Svenska Spel.

Trots förbud mot andra aktörer förekommer det konkurrens i form av utlandsbaserade bolag som erbjuder spel på Internet till oss svenskar. Det finns ännu ingen lag som hindrar dem från detta. Det finns heller ingen lag som hindrar svenska privatpersoner från att spela hos de utlandsbaserade bolagen på Internet. Därmed kommer andra aktörer än de som har tillstånd att bedriva spel i Sverige åt den svenska spelmarknaden, om än endast Internetmarknaden.

Situationen på den internationella spelmarknaden är i högsta grad aktuell, bland annat har allmänheten nyligen kunnat läsa om hur Unibets VD Petter Nylander blivit arresterad vid en holländsk passkontroll då han skulle resa hem till Storbritannien. Anledningen till detta var att Unibet är anklagade för att ha brutit mot fransk lagstiftning till följd av att bolagets spelverksamhet på Internet bland annat vänder sig till fransmännen och att detta bedöms som olagligt i landet. Petter Nylander släpptes mot en borgen på två miljoner kr och nu väntar eventuellt åtal.⁷ Detta är ett exempel på att det råder oenighet inom EU kring ämnet.

⁵ Systembolaget, 2008

⁶ Årsredovisning AB Svenska Spel 2006

⁷ Westerlund, 2007

EU har under de senaste åren satt press på flera av sina medlemsländer att de ska öppna upp sina spelmarknader för mer konkurrens, exempel på detta kan ses från länder som Italien, Frankrike och Sverige. Anledningen till att processen att uppnå en marknad med mer konkurrens går så pass långsamt beror på de undantag i EU lagstiftningen som ger utrymme för nationella lagar. Undantagen i EG-fördraget innebär att medlemsstaternas respektive regeringar kan stifta nationella lagar som innebär inskränkningar i EG-fördraget om inskränkningarna kan motiveras av hänsyn till allmänintresset och skyddet av medborgarna. Det nödvändiga skyddsbehovet av medborgarna ska vara av icke-diskriminerande karaktär och vidtagna åtgärder ska vara proportionerliga med syftet som vill uppnås. I Sverige vill man skydda medborgarna från spelmissbruk och åtgärder har därför vidtagits vilka har resulterat i en statligt reglerad spelmarknad.

De olika riksdagspartierna är oense om hur spelmarknaden bör se ut men de flesta är överens om att en förändring är nödvändig. Det förekommer även viss oenighet inom partierna, bland annat inom Moderaterna, då vissa medlemmar menar att spelmonopolet bör avregleras direkt medan andra är mer försiktiga. En förändring av spelmarknaden var ett löfte från alliansen inför valet 2006 och efter valsegern har flera av de utlandsbaserade bolagen fört diskussioner med regeringen där bolagen lyft fram sina modeller för hur de vill att spelmarknaden ska ske ut om den avregleras. I somras tillsatte regeringen en utredning om spelmarknaden som ska vara klar i december 2008. Utredningen syftar till att ta reda på hur marknaden lämpligen bör utformas i framtiden.

1.3 PROBLEMFORMULERING

Den nuvarande situationen på den svenska spelmarknaden skapar en ovisshet för branschens aktörer, det gör det till ett intressant område att fördjupa sig inom. Uppsatsen kommer att göra en kartläggning av det svenska spelmonopolet vilket är nödvändigt för att svara på följande frågor:

- Hur ser situationen ut på den svenska spelmarknaden?
- Hur påverkas aktörerna på den svenska spelmarknaden vid en avreglering av spelmonopolet?
- Hur ser framtiden ut för det svenska spelmonopolet?

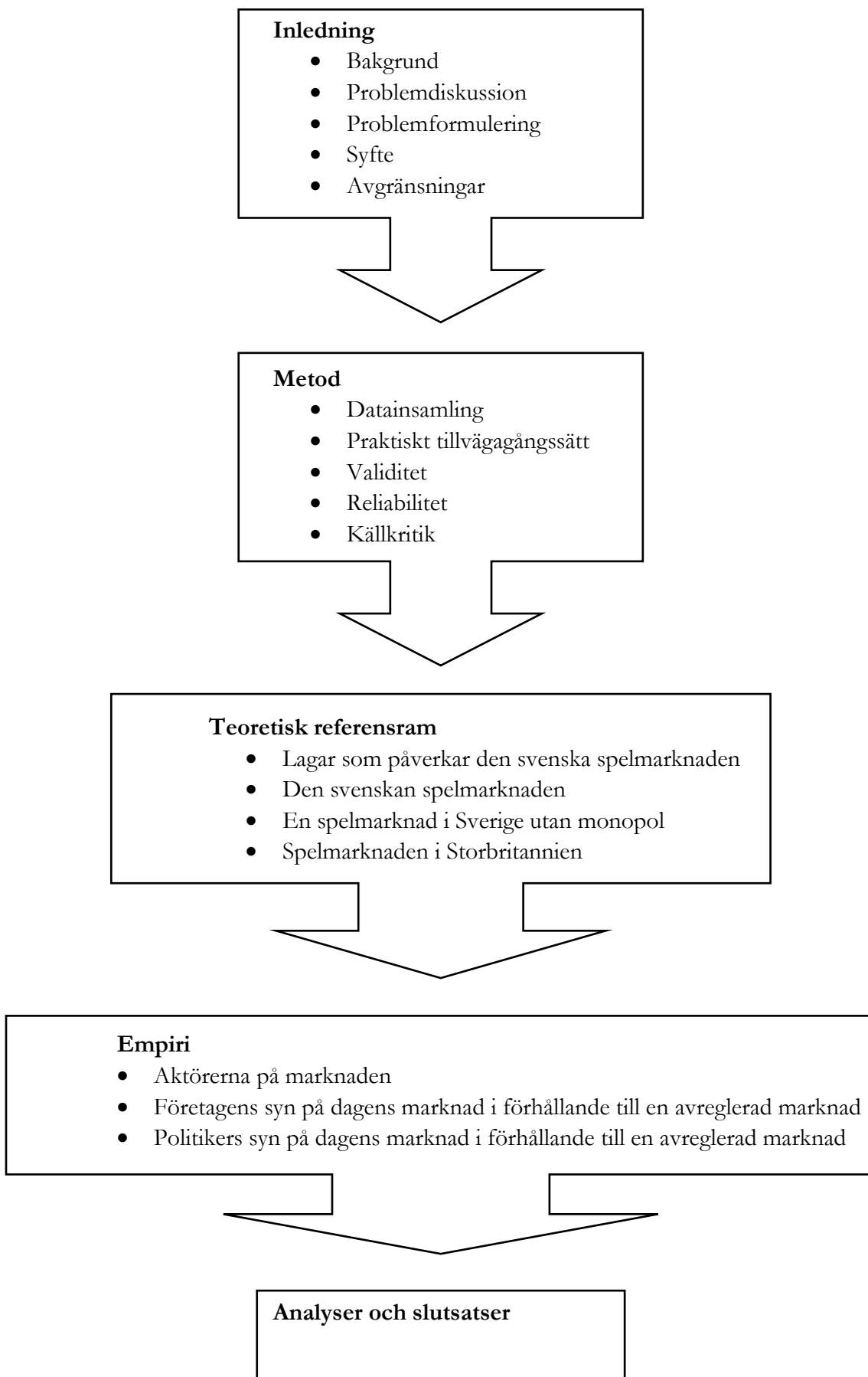
1.4 SYFTE

Uppsatsens syfte är att skapa förståelse för den svenska spelmarknaden för att utifrån detta kunna analysera hur aktörerna på marknaden kommer att påverkas vid en eventuell avreglering av spelmonopolet. Syftet är även att kunna dra slutsatser kring framtiden för det svenska spelmonopolet utifrån studiens underlag.

1.5 AVGRÄNSNINGAR

Studien är avgränsad till tre spelbolag som agerar på den svenska marknaden direkt eller indirekt: statliga Svenska Spel samt de privata utlandsbaserade bolagen Betsson och Expekt. Uppsatsen behandlar endast den spelmarknad som är aktuell för avreglering, det vill säga den marknad Svenska Spel agerar på.

1.6 DISPOSITION⁸

⁸ Egen modell

2 METOD

Metodkapitlet beskriver hur arbetet kring uppsatsen gått till väga. Det beskriver vilka metoder som använts för att samla information samt sammanställa och analysera den.

Vid upprättandet av en studie är det viktigt att veta vilken metod som ska utgöra grunden för studien. Det första valet bör göras mellan kvalitativ eller kvantitativ metod. Den kvalitativa metoden kännetecknas av att den sätter få begränsningar för vad gäller varierbarheten på de svar respondenterna kan tänkas ge. Andra fördelar med metoden är att den fångar upp fler detaljer och är mer flexibel än vad den kvantitativa metoden är. Den kvantitativa metoden i sin tur bygger mer på i förbestämda frågor och svarsalternativ. Jacobsen (2002) skriver angående den kvantitativa metoden att: ”Lite krasst kan vi säga att det ända vi får svar på är det vi frågar om”⁹ och vill med detta peka på de få svarsalternativ som uppstår om man väljer att använda denna metod. Fördelarna är dock att den är bättre lämpad för ett stort antal undersökningsobjekt då den är mindre tidskrävande än den kvalitativa metoden. En snävare begränsning av respondenternas svarsalternativ ger också ofta en högre precision i det insamlade materialet vilket gör det enklare att mäta än vid användandet av den kvalitativa metoden.¹⁰

Studien är baserad på den kvalitativa metoden eftersom inriktningen är bäst lämpad för denna typ av studie. Att använda den kvalitativa metoden ger bättre möjligheter att kunna få mer exakta svar på problemformuleringen då den passar bättre än den kvantitativa metoden när antalet respondenter är så pass få som de är i denna uppsats.¹¹ Att välja den kvantitativa metoden ger endast ytliga svar på problemformuleringen då avståndet mellan undersökaren och respondenterna blir betydligt längre än vid användandet av den kvalitativa metoden.¹²

2.1 DATAINSAMLING

En avvägning bör göras mellan kvalitet, kostnad och hastighet vid all insamling av data. De tre variablerna hänger ihop då kvalitén på en undersökning ökar samtidigt som omfattningen av tid och pengar ökar. Enligt samma resonemang sjunker kvalitén på undersökningen när tiden till förfogande minskar vilket ofta får följden att även kostnaderna minskar.¹³

Vid insamling av data skiljer man på två olika typer av data: primär- respektive sekundärdata. Med primärdata menas sådan data som författarna till en uppsats själva samlar in medan sekundärdata är data från tidigare gjorda undersökningar.¹⁴ Vid insamling av primärdata används i denna uppsats framför allt två metoder: intervjuer och frågeformulär.¹⁵ Primärdatan i studien har insamlats dels genom information som erhållits genom att respondenter svarat på ett frågeformulär och dels genom telefonintervjuer med respondenterna. Sekundärdatan i studien utgörs av sådan information som erhållits från bolagens hemsidor och årsredovisningar samt artiklar och andra skrifter om bolagen. Denna metod går ut på att studera tidigare upprättade dokument och övriga

⁹ Jacobsen, 2002; s.147

¹⁰ Jacobsen, 2002

¹¹ Holme & Solvang, 1991

¹² Jacobsen, 2002

¹³ Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997

¹⁴ Arbner & Bjerke, 1994

¹⁵ Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997

sammanställningar som gjorts av andra personer än oss själva och sedan använda materialet i studien.¹⁶

Anledning till att studien bygger på en kombination av frågeformulär och telefonintervjuer beror på att det finns en risk att enbart ett frågeformulär inte skulle resultera i djupgående och motiverande svar. Att enbart genomföra telefonintervjuer var inte heller möjligt då respondenterna förklarade att det skulle bli mycket svårt att genomföra telefonintervjuer som passade uppsatsens tidsram med respondenternas schema. Därför används metoden telefonintervjuer endast vid behov av förtydligande, vilket medför att risken för eventuella feltolkningar av respondentens svar minskar.

2.1.1 Genomförande vid insamling av empiriskt material

Utifrån studiens teoretiska referensram utformades två separata frågeformulär, ett riktat till politiker och ett riktat till företagen. Kontakten med företagen skapades genom att vi ringde upp intressanta spelbolag som agerar på den svenska spelmarknaden, de utlandsbaserade bolagen kontaktades dock via e-post för att undvika kostnaden vid utlandssamtal. Vid första kontakten med bolagen beskrevs studiens syfte samt hur studien skulle genomföras. Därefter skickade vi via e-post ut frågeformuläret till de företag som valde att ingå i studien. Företagen besvarade frågeformuläret och mailade sedan tillbaka det till oss.

Första kontakten med politikerna skedde via e-post. Flertalet riksdagsledamöter kontaktades och fick en beskrivning av studiens upplägg och en förfrågan huruvida de ville medverka i studien eller inte. Dessförinnan gjordes emellertid flertal försök att kontakta politiker via telefon men dock utan resultat då berörda politiker är riksdagsledamöter och uppenbarligen svåra att nå per telefon. Målet var att få en bra spridning av politiker från de olika riksdagspartierna och utfallet blev en från Socialdemokraterna, en från Moderaterna, tre från Vänsterpartiet och en från Kristdemokraterna, vilket får anses som en bra fördelning. Precis som med företagen så mailades sedan ett frågeformulär ut till de politiker som valde att ingå i studien för att besvaras och mailas tillbaka. På förhand var målsättningen att fyra politiker skulle ingå i studien, det visade sig dock att fler politiker än förväntat visade intresse vilket resulterade i att sex politiker inkluderades i studien.

¹⁶ Jacobsen, 2002

Frågeformuläret som mailades ut till företagen och politikerna bestod av 10 frågor (exkl. delfrågor) där respondenterna besvarar frågorna i det mottagna dokument och därefter e-postar samma dokument tillbaka till oss. Följande frågor ställdes till politikerna respektive företagen:

Frågeformulär politiker

Fråga 1) Anser Ni att den svenska spelmarknaden bör avregleras? Varför? / Varför inte?

Fråga 2a) Om Ni anser att den svenska spelmarknaden bör avregleras, hur anser Ni att en sådan avreglering bör gå till? Bör marknaden släppas helt fri eller bör någon form av tillsyn eller licenssystem införas?

Fråga 2b) Om Ni inte anser att den svenska spelmarknaden bör avregleras, hur anser Ni att den istället borde förändras? Behövs det överhuvudtaget förändring?

Fråga 3) Såväl Svenska Spel som ATG lägger ju stora pengar på reklam, detta för att locka till sig ytterligare spelare. Hur pass väl tycker Ni detta överensstämmer med målet för den reglerade spelmarknaden som bland annat är att värna om folkhälsan? Bör lagstiftningen kring marknadsföringen skärpas

Fråga 4) Svensk Spel är ju en av statens främsta inkomstkällor. Vid en avreglering av spelmarknaden försvinner förmodligen större delen av dessa inkomster. Hur anser Ni att inkomsterna bör ersättas?

Fråga 5) Stor del av intäkterna från svenskarnas spelande går ju tillbaka till idrottsverksamheten ute i klubbarna runt om i landet. Hur tro Ni att en eventuell avreglering av spelmarknaden skulle påverka svensk idrottsverksamhet? Kommer det att medföra att många klubbar kommer att få problem på sikt?

Fråga 6) Vad tror Ni kommer att hända med spelberoendet om marknaden släpps fri?

Fråga 7) Vad tror Ni kommer att hända på sikt om spelmarknaden inte avregleras? Kommer fler och fler svenskar gå över till att spela på de utländska Internetföretagens (t ex Unibet) hemsidor eller kommer de flesta fortsätta att spela hos Svenska Spel?

Fråga 8) Om staten får fortsätta behålla kontrollen över spelmarknaden: Vad anser Ni bör göras för att få bort de utländska aktörerna från den svenska marknaden, med andra ord att få fler svenskar att spela svenskt?

Fråga 9) Hur tror Ni EU kommer att agera om regeringen inte beslutar sig för en avreglering av spelmarknaden?

Fråga 10) Vid en utförsäljning av Svenska Spel: Vilken verksamhet bör pengarna från försäljningen tillfalla?

Frågeformulär företag

Fråga 1) Anser Ni (som företag) att dagens svenska spelmarknad är optimal, ur ett företagsekonomiskt perspektiv? Motivera svar.

Fråga 2) Anser Ni att det Svenska spelmonopolet bör avregleras?

Fråga 2a) Om Ja, varför anser ni att det svenska spelmonopolet bör avregleras? Motivera varför.

Fråga 2b) Om Nej, varför anser ni att det svenska spelmonopolet inte bör avregleras? Motivera varför inte.

Fråga 3) Om Ni anser att det svenska spelmonopolet bör avregleras, hur tycker Ni att en sådan avreglering bör gå till?

Fråga 4) Vad skulle en eventuell avreglering innebära för Er verksamhet? Motivera svar.

Fråga 4a) Vilka för- och nackdelar medför en avreglering för er verksamhet?

Fråga 5) Ett av Svenska statens syften med spelmonopolet är att förhindra spelmissbruk och kriminalitet. Hur ser Ni (som företag) på spelmissbruk?

Fråga 6) Svenska Spel lägger ner mycket pengar på att marknadsföra sig och sina tjänster, medan de har en roll att förhindra spelmissbruk. Hur ser Ni på sambandet mellan aggressiv marknadsföring och spelmissbruk?

Fråga 7) Vilka åtgärder vidtar Ni för att förhindra Spelmissbruk? Motivera svar.

Fråga 8) Svenska Spel har haft monopol sedan 1943 på den svenska spelmarknaden. Vilka konkurrenshinder ser Ni med att gå in på en avreglerad marknad med en aktör som länge haft en dominerande ställning? Motivera svar.

Fråga 9) Vad tror Ni kommer att hända på sikt om spelmonopolet inte avregleras?

Fråga 10) Hur ser Ni på framtiden för det svenska spelmonopolet ur ett kortsiktigt och långsiktigt perspektiv?

Frågorna är utformade med hänsyn till den teoretiska referensramen samt studiens syfte och problemformulering. Anledningen till att studien bygger på två olika formulär beror på att olika svar eftersträvades från de två olika grupperna av respondenter, politiker respektive företag. Frågorna till politikerna berör deras syn på spelmonopolet samt vilka synpunkter de har kring avreglering av spelmarknaden, spelmissbruk etcetera. Medan frågorna till företagen handlar om företagets syn på en avreglering samt hur deras verksamhet bedrivs idag i förhållande till en avreglerad marknad.

Uppsatsens deadline för frågeformulären ovan var 1 januari 2008 och alla svar togs emot inom ramen för deadlinen. Kompletterande telefonintervjuer har däremot genomförts löpande allt eftersom svaren på frågeformulären erhållits. Respondenternas svar upplevdes som ärliga och uppriktiga.

2.2 PRAKTISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Arbetet med uppsatsen inleddes med informationssökning om ämnet. Tidigare uppsatser inom området studerades och allmän information om den svenska spelmarknaden insamlades. En diskussion fördes kring utformningen av problemformulering och syfte. För att studien inte skulle bli allt för omfattande har en avgränsning gjorts till tre spelbolag som är aktiva på den svenska marknaden samt sex politiker verksamma som ledamöter i riksdagen.

Följande tre företag ingår i studien:

- Svenska Spel
- Betsson
- Expekt

Orsaken till att valet blev just dessa bolag beror på att de är stora aktörer inom spelbranschen och påverkas direkt av det svenska spelmonopolet på ett eller annat sätt. Svenska Spel valde vi för att ägaren är svenska staten och för att de är en utav aktörerna som har tillstånd att bedriva spel och lotterier i Sverige. Betsson valdes för att det är ett intressant utlandsbaserat bolag med bra tillväxt de senaste åren. Expekt är också ett utlandsbaserat bolag som är aktivt aktör på den svenska marknaden, att Expekt inkluderades i studien beror på att bolaget inte är börsnoterat. Anledningen till att inte fler företag inkluderades i studien beror bland annat på dåligt visat intresse från vissa bolag men även på grund av tidsrestriktionen.

Följande sex politiker ingår i studien:

- Lars Wegendal (s)
- Mats G Nilsson (m)
- Elina Linna (v)
- Torbjörn Björlund (v)
- Egon Frid (v)
- Dan Kihlström (kd)

Anledningen till att dessa sex politiker ingår i studien beror på att de alla är riksdagsledamöter samt insatta i ämnet som studien behandlar. Dessa politiker visade också ett intresse av att delta.

När metoden för studien och respondenterna var definierade påbörjades insamling och bearbetning av litteratur kopplad till studien. Vi använde oss främst av Handelshögskolans bibliotekskatalog Gunda när vi sökte efter litteratur och fick även en del bra tips från

personalen på Ekonomiska biblioteket på Handelshögskolan. En del av litteraturen kommer dock från Halmstads skol- och stadsbibliotek samt även från biblioteket tillhörande Högskolan i Skövde. Vid framtagandet av aktuella artiklar användes Handelshögskolans biblioteks olika databaser samt sökfunktioner på Internet.

Den insamlade informationen mynnade så småningom ut i den teoretiska referensramen som utgör studiens grund. Referensramen bygger på flertalet källor för att på bästa möjliga sätt återge en objektiv bild kring det svenska spelmonopolet. Den teoretiska referensramen består av fyra huvuddelar, där den första och inledande delen behandlar lagar som berör det svenska spelmonopolet. Där redogörs för vilka nationella och internationella lagar som gäller samt att även rättsfall inom området presenteras. Det andra avsnittet beskriver det svenska spelmonopolet samt teorier kring varför monopol finns. Teorier för hur en fri marknadsekonomi fungerar samt hur en monopolmarknad kan avregleras är innehållet i det tredje avsnittet. Slutligen följer en översikt över spelmarknaden i Storbritannien, en marknad som i högre grad är avreglerad än den svenska, för att visa hur en avreglerad spelmarknad kan se ut.

Det empiriska materialet är även det indelat i tre huvuddelar och består främst av tre olika källor, respektive bolags årsredovisning, intervjusvar från respektive bolag och intervjusvar från respektive politiker. Den första delen beskriver respektive bolag utifrån information som bolagen återger i sina årsredovisningar. Därefter följer företagens svar på frågeformuläret där fullständiga svar återges från respektive företag var för sig. Det tredje avsnittet består av politikernas svar på frågeformuläret. Precis som vid presentationen av företagens svar så redovisas respektive politikers fullständiga svar.

Efter att ha sammanställt det empiriska materialet började arbetet med hur materialet skulle analyseras i förhållande till teorin. Resultatet blev att analysen delades in i tre delar, eftersom studien bygger på de tre frågorna i vår frågeformulering. I den första delen analyseras nuvarande situation på spelmarknaden med utgångspunkt i det empiriska materialet satt i förhållande till relevant teori. I nästkommande avsnitt analyseras hur aktörerna påverkas vid en eventuell avreglering medan den sista delen analyserar monolets framtid.

Uppsatsen avslutas med slutsatser som besvarar de ställda problemfrågorna och innehåller de resultat som författarna anser sig ha fått från studien. Slutligen lämnas förslag till fortsatt forskning.

2.3 VALIDITET

Med validitet menas uppsatsens förmåga att mäta det som den avser att mäta, med andra ord ett mått på uppsatsens giltighet.¹⁷ För att uppnå en hög grad av validitet har frågeformulären som använts vid insamlingen av det empiriska materialet utformats med hänsyn till uppsatsens problemformulering och syfte. Två olika grupper av respondenter har valts, företag och politiker, vilket har gjort att många olika infallsvinklar uppstått i svaren vilket bör anses som positivt. För att undvika missförstånd och feltolkningar hos respondenterna har frågeformulären inletts med en definition av begreppet avreglering samtidigt som frågorna därefter utformats så lättförståeligt som möjligt. Definitionen lyder: *med en avreglerad spelmarknad menar vi en marknad där villkoren för konkurrens är lika för alla aktörer, det vill säga en marknad som inte är förbehållen en viss aktör utan är öppen för alla. En avreglerad marknad avser således i det här fallet inte en regellös marknad.* Uppfattningen är att svaren från respondenterna i de alla flesta fall hänger samman med de ställda frågorna.

¹⁷ Jacobsen, 2002

2.4 RELIABILITET

Kravet på reliabilitet innebär att en undersökningsmetod ska ge tillförlitliga och stabila utslag. Undersökningsmetoden har hög reliabilitet om undersökningen kan göras om av en annan person på ett annat urval vid ett senare tillfälle och denne då når samma resultat som den ursprungliga undersökningen.¹⁸ Tillförlitligheten i respondenternas svar bör anses hög då respondenterna är väl insatta i ämnet. Dock bör det noteras att många av frågorna bygger på antaganden om eventuella framtida förändringar av spelmarknaden vilket gör att en del svar är mer hypotetiska och argumenterande i sin grund. Det är med andra ord inte fråga om rena faktasvar utan frågorna syftar snarare till att fånga de olika respondenternas åsikter och tankar om framtiden. Beroende på hur läget på spelmarknaden ser ut i framtiden skulle svaren kunna skilja sig från de nuvarande vid en framtida undersökning. Detta påverkas också av vilka respondenter som väljs, dock bör det kunna antas att om andra politiker från samma partier väljs så kommer dessa att ge ungefär samma svar som nuvarande politiker ifall undersökningen skulle göras om.

2.5 KÄLLKRITIK

Kvalitén på en källa beror främst på vilken kunskap och kompetens författaren till källan besitter. Olika bedömningar bör göras beroende på vilken typ av källa det rör sig om. För personliga källor bör författarens/författarnas kännedom om det aktuella ämnet bedömas medan det för källor utgivna av institutioner är viktigt att avgöra om institutionen är neutral eller om den har ett egenintresse av att ge ut viss information. Källor utgivna av neutrala organisationer bör anses ha högre trovärdighet än källor utgivna av den senare typen.¹⁹

Källorna som använts i denna uppsats utgörs av böcker, artiklar i dagspress, rapporter, utredningar, propositioner, lagar, rättsfall, årsredovisningar, diverse elektroniska källor och material från uppsatsens respondenter.

Kvalitén bör anses vara hög på majoriteten av källorna. De flesta av böckerna är skrivna av författare som har mångårig erfarenhet inom respektive område vilket gör att de bör anses tillförlitliga. Några av dem är sammanställda av olika organisationer som Konkurrensverket och Spelinstutetet. Den sistnämnda är en privat organisation som jobbar med frågor kring spel och dess negativa konsekvenser medan den förra är en statlig myndighet. Båda bör därför ses som tillförlitliga.

Artiklarna som använts kommer från renommerade Göteborgsposten. Informationen som hämtats från artiklarna fanns vid samma tidpunkt även i andra dagstidningar vilket leder till att graden av sanning förstärks. Angående lagar och rättsfall finns det inget behov av att ifrågasätta kvalitén, svårigheten ligger i så fall i att tolka innebörden av texten. Lagarna som använts i det här fallet har ansetts relativt lättolkade. Problemen ligger i så fall i rättsfallen, men även om texten i vissa fall varit svårtolkad har den huvudsakliga innebörden med säkerhet kunnat urskiljas.

När det gäller årsredovisningar finns det viss anledning att ifrågasätta risken för att företagen vill måla upp en så bra bild av sig själva som möjligt, vilket även kan vara fallet i en del av de mailsvar som erhållits från företagen. Emellertid är det svårt att få tag på information om företagen från andra oberoende källor än företagens webbsidor och årsredovisningar. De rapporter och den utredning som använts som källor bör anses tillförlitliga eftersom de framtagits av myndigheter och organisationer som bör betraktas som seriösa. Den övervägande delen av organisationerna är statliga vilket gör att skrifterna

¹⁸ Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997

¹⁹ Jacobsen, 2002

är av stor vikt i politiska sammanhang, det är ett tecken på att de är pålitliga. En proposition bör också ses som tillförlitlig av den orsaken att den är skriven av regeringen samt att den ingår som ett steg i lagstiftningsprocessen.

Vid användande av Internetkällor är det extra viktigt att utvärdera informationen eftersom det inte finns några krav på kvalitet eller exakthet för det som läggs ut.²⁰ Som tidigare nämnts finns det viss risk att information från företagens hemsidor kan vara vinklade för att gynna det egna företaget maximalt, det bör läsaren var medveten om när avsnitten om företagen i denna uppsats läses. I övrigt bör informationen från de elektroniska källorna anses vara tillförlitlig då den är hämtad från välkända sites. Det som kan nämnas är webbsidan casinosnack.com som är en site som jämför och granskar olika spelsiter för att underlätta för spelare att välja spelsite medan Vinstraden är en mötesplats på Internet för alla typer av spelare.

²⁰ Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997

3 TEORETISK REFERENS RAM

Den teoretiska referensramen omfattar det berörda området och ska utgöra en grund för uppsatsens analys. Teorierna som nämns i texten kan även ha sitt ursprung inom andra branscher än spelbranschen. Det gör att teorin måste anpassas till det enskilda fallet och också tolkas därefter.

3.1 LAGAR SOM PÅVERKAR DEN SVENSKA SPELMARKNADEN

Spel och lotterier har i Sverige sedan år 1844 på ett eller annat sätt varit reglerade av lagstiftning. För aktörer på den svenska spelmarknaden finns en nationell lagstiftning där den lag som framför allt gäller är lotterilagen (1994:1000). Kasinolagen (1999:355) och några andra mindre lagar och förordningar har skapats på senare år för att täcka in områden som inte är medtagna i lotterilagen. Sveriges medlemskap i den Europeiska Unionen har medfört att staten även måste ta hänsyn till EU-lagstiftningen. Inom EU finns ingen specifik lag för spel och lotterier utan det är snarare EG-fördragets grundläggande rättigheter som förväntas följas. EU har dock lämnat ett utrymme i sin lagstiftning som innebär att medlemsstaterna får stifta nationella lagar som innebär inskränkningar av de grundläggande rättigheterna i EG-fördraget om de kan motiveras. Nedan följer en kort beskrivning av de lagar och regler som berör det svenska spelmonopolet och även en översikt över vägledande rättspraxis inom området.²¹

3.1.1 Lotterilagen

Lotterilagen har uppdaterats ett antal gånger under årens lopp och den idag gällande versionen fastslogs 1994. Lagen reglerar mer eller mindre alla former av spel- och lotteriverksamheter som kan tänkas förekomma inom Sveriges gränser. Det som omfattas av begreppet lotteri är enligt lagen alla slags spel där vinstmöjligheterna är beroende av slumpen, till exempel tips, totospel, bingospel, automatspel och roulettspel. Huvudregel i Lotterilagen(1994:1000) är att lotterier endast får anordnas efter att tillstånd har beviljats.²² Vem som är tillsynsmyndighet och därmed är den som utfärdar ett tillstånd beror på i vilken omfattning lotterierna anordnas. För lotterier som bedrivs inom endast en kommun är kommunen tillsynsmyndighet medan länsstyrelsen har ansvaret när ett lotteri bedrivs inom flera kommuner i samma län. Slutligen är det Lotteriinspektionen som är tillsynsmyndighet när ett lotteri bedrivs i flera län inom Sverige.

Den allmänna utgångspunkten för att en aktör ska bli beviljat tillstånd är verksamheten kommer att bedrivs på ett sätt som är lämpligt sett från ett allmänt perspektiv och att aktören följer övriga föreskrifter, villkor och bestämmelser. Kravet på aktören är att denne ska vara en svensk juridisk person som är en ideell förening. Vidare krävs det att spelverksamheten är öppen för alla och att aktören som blir beviljad tillstånd behöver lotteriinkomster för sin verksamhet. Lagen innehåller också gränser för hur stora vinsterna respektive insatserna får vara och det varierar beroende på vilken typ av spel det rör sig om.

Viss spel- och lotteriverksamhet får bedrivs utan tillstånd. Det är bland annat spel och lotterier med mindre belopp och inom slutna sällskap. I lotterilagen finns en åldersgräns för att få spela i Sverige men den gäller inte för alla typer av spel. Åldersgränsen är 18 år och gäller för spel på hästar, automatspel, roulettspel, tärningsspel och kortspel. Således finns ännu ingen åldersgräns för vadslagning på sport och lotterier. En viktig del av lotterilagen

²¹ SOU 2006:11

²² Lotterilag (1994:1000)

är även det så kallade främjandeförbudet i 38 § som förbjuder aktörer i Sverige att främja deltagande i utländska lotterier och spelverksamheter. Det är bland annat förbjudet att marknadsföra utländska spelbolag i Sverige och att för deras räkning ta emot insatser.²³

3.1.2 Lotterilagens förändring i takt med spelbranschens tillväxt

Nya förhållanden och ny teknik bidrar till att lagar måste anpassas till samhällets utveckling. Internets utveckling och dess fördelar har uppmärksammats av nästan alla inklusive spelföretagen. Just Internet har medfört att lotterilagen behöver anpassas, det som främst ses som ett problem är huruvida lotterilagen ens är tillämplig i alla fall av lotterier. I och med detta problem har lagrådet kommenterat att det är av stor betydelse var ett Internetlotteri är anordnat för att kunna avgöra om den svenska lotterilagen överhuvudtaget är tillämplig.

Svenska staten tog den 1 augusti 2002 ett steg i utvecklingen och införde nya bestämmelser angående lotterier som förmedlas genom elektromagnetiska vågor. De nya bestämmelserna innebär att de aktörer som får tillstånd att bedriva spelverksamhet i Sverige numera även får bedriva spelverksamhet via radio, TV, Internet och liknande. Anledningen till att de nya bestämmelserna i lotterilagen infördes var att de svenska aktörerna ska kunna konkurrera med de utländska aktörerna under samma förutsättningar.²⁴

3.1.3 Kasinolagen

Kasinolagen innehåller en del bestämmelser för spelverksamheter som roulettspel, tärningsspel, kortspel och liknande spel när dessa bedrivs på ett kasino. Enligt 2 § får kasinoverksamhet endast bedrivas av företag som fått tillstånd till det, högst sex kasinon kan inneha detta tillstånd samtidigt i Sverige. Tillstånd ges endast till de företag som direkt eller indirekt ägs av staten till 100 procent och för att få tillstånd beviljat krävs även i denna lag att spelverksamheten bedrivs på *”ett från allmän synpunkt lämpligt sätt”*²⁵. Lotteriinspektionen är tillsynsmyndighet och åldersgränsen för att spela på ett kasino är 20 år²⁶

3.1.4 EG-fördraget

Anledningen till att EG-fördraget upprättades 1957 var att förena medlemsländernas ekonomiska utbud med varandra samt att främja en öppen marknad länderna emellan genom att ta bort alla handelshinder. Ett exempel på handelshinder är statliga handelsmonopol eftersom de hämmar marknaden och det ekonomiska utbytet mellan medlemsstaterna. Vissa undantagsbestämmelser finns dock i EG-fördraget som innebär att monopol får existera om de inte diskriminerar andra medlemsstater och om de handelsbegränsande åtgärderna är proportionerliga med syftet som vill uppnås med monopolet. Bland annat innebär det att monopol inte får finnas för att enbart stärka statskassan.²⁷

För denna uppsats relevanta artiklar i EG-fördraget är artiklarna 31, 43 och 49. Artikel 31 behandlar statliga handelsmonopol och liknande. Artikel 43 anger att monopol endast får bildas om det kan motiveras ur samhällsintressesynpunkt. Artikel 43 föreskriver fri

²³ Lotterilag (1994:1000)

²⁴ Prop. 2001/02:153

²⁵ Kasinolag (1999:355); 12 §

²⁶ Kasinolag (1999:355)

²⁷ Tensaye & Hallqvist, 2006

etableringsrätt för medborgarna i medlemsländerna och artikel 49 friheten att tillhandahålla tjänster inom hela unionen.²⁸ Etableringsrätt omfattar i detta fall rätten att upprätta kontor, filialer och dotterbolag samt rätten att starta och utöva verksamhet som egenföretagare. Artikeln förskriver också att utländska medborgare som väljer att etablera sig i annat EU-land ska följa samma regler som medborgarna i landet när det gäller att bedriva näringsverksamhet. Vissa undantag finns dock från huvudregeln i 43:e artikeln. Bland annat får ett enskilt land stifta bestämmelser som strider mot artikeln om de finns till för att säkerställa allmän ordning, säkerhet eller hälsa.

Undantagen gäller även för bestämmelserna om den fria rörligheten för tjänster i artikel 49. Till följd av domstolsavgöranden finns det emellertid fler undantag som tillåter inskränkningar i den fria rörligheten av tjänster. För att undantagsvillkor ska få införas ska följande förutsättningar vara uppfyllda:

- ”de skall vara tillämpliga på ett icke-diskriminerande sätt,
- de skall framstå som motiverade med hänsyn till ett trängande allmänintresse,
- de skall vara ägnade att säkerställa förverkligandet av den målsättning som eftersträvas genom dem, och
- de skall inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå denna målsättning.”²⁹

3.1.5 Rättspraxis

Ett uppmärksammat avgörande i EG-domstolen är det så kallade Gambellimålet som berörde huruvida Italiens spelmonopol stred mot de grundläggande rättigheterna i EG-fördraget. Bakgrunden till att målet togs upp i EG-domstolen var att Piergiorgio Gambelli och ytterligare 137 andra italienska privata aktörer (Gambelli m fl) bedrivit vadslagningsverksamhet på Internet för en engelsk bookmakers räkning och blivit förbjudna detta av italiensk domstol i mars 2001.³⁰ Den italienska domstolen som dömde i målet menade att detta stred mot italiensk lag, vilken förbehöll endast ett statligt ägt bolag att bedriva spelverksamhet i landet. Gambelli m fl överklagade domen och ansåg att den italienska lagstiftningen stred mot de grundläggande rättigheterna i EG-fördraget om fri etableringsverksamhet och fri rörlighet för tjänster inom EU. Den italienska domstolen valde att låta EG-domstolen lämna ett förhandsavgörande för att avgöra om den italienska lagstiftningen strider mot EG-fördraget.³¹

EG-domstolen konstaterade allmänt att en nationell lagstiftning som innebär en inskränkning av EG-fördragets grundläggande rättigheter om etableringsfrihet och tillhandahållande av tjänster mellan länder inom unionens gränser inte är tillåten. Sådana inskränkningar är endast tillåtna om de medför skydd för konsumenterna i landet och bidrar till upprätthållandet av den allmänna ordningen, exempelvis om syftet med en lag är att begränsa spelandet för att värna om folkhälsan. Däremot är inskränkningar förbjudna om den nationella lagen endast syftar till att generera pengar till statskassan. EG-domstolen ansåg att det är upp till domstolen i respektive land att ta ställning till om den nationella lagens syfte är att skydda medborgarna eller om syftet endast är att ge inkomster till staten.³²

Uttalandet från EG-domstolen i Gambellimålet i slutet av 2003 blev vägledande men fick inte jättestor betydelse. Italien, och senare även andra länder inom EU som har

²⁸ Prop. 2001/02:153

²⁹ SOU 2006:11; s.146

³⁰ Pettersson Kymmer, 2003

³¹ EG-domstolen mål nr C-243/01, Gambelli

³² Ibid.

spelmonopol, har kunnat behålla monopolet om de kunnat visa på att det hjälper till att värna om samhällsnyttan. En åtstramning av reglerna skedde dock när Placanicamálet avgjordes i början av 2007. Målet liknade på många sätt Gambellimålet då också det berörde italienska aktörer som agerade mellanhand åt engelska Stanley Ltd. I sitt uttalande menar EG-domstolen att ett förbud mot utländska aktörer på den italienska spelmarknaden är en alltför kraftfull åtgärd som inte kan sättas i proportion till vad den bidrar med till samhällsnyttan. Detta beslut sågs som ett steg framåt för de utländska privata aktörernas möjligheter att etablera sig på den svenska marknaden.³³

Unibet var dock inte sena att utnyttja läget då Gambellidomen föll utan såg det redan då som fritt fram att marknadsföra sig i svenska medier direkt efter att domen fastställts. Staten svarade med att förbjuda medierna att ta in annonser vilket i sin tur ledde till att Unibet stämde den svenska staten i slutet av 2003 eftersom de ansåg att förbudet i lotterilagen mot att marknadsföra sig i Sverige strider mot EG-rätten.³⁴ Unibets stämning innehöll framför allt tre huvudpunkter:

1. dels att svensk domstol skulle fastställa att vissa bestämmelser i lotterilagen strider mot EG-fördraget,
2. dels att staten skulle bli skadeståndskyldig för de år som den hindrat Unibet från att marknadsföra sig samt
3. att bolaget skulle få lov att marknadsföra sig under tiden rättsprocessen pågick.

Varken tingsrätten eller hovrätten bedömde att punkterna 1 och 3 kunde tas upp eftersom det inte förelåg ett konkret rättsligt förhållande eller icke-förhållande mellan två parter, vilket krävs enligt Rättegångsbalken. Unibet gick då tillbaka till tingsrätten och lämnade in en ny stämning där man specificerade kraven ytterligare angående punkt 3. Denna gång behandlade tingsrätten målet och avlog Unibets yrkande, vilket ledde till en ny överklagan till hovrätten. Hovrätten valde även denna gång att avvisa målet, det vill säga att inte ta upp det till prövning. Unibet överklagade nu båda rättsprocesserna till Högsta domstolen (HD) och föreslog att HD skulle begära ett förhandsavgörande från EG-domstolen. HD valde att göra detta och lät, i november 2005, domen bli vilande i avvaktan på att EG-domstolen skulle lämna besked i frågan.³⁵ I mars 2007 kom besked från EG-domstolen om att de svenska domstolarna inte gjort några fel när de behandlat Unibets stämning. Unibet lät meddela att bolaget tänker fortsätta med att marknadsföra sig i svenska medier ändå och gör det fortfarande.³⁶ HD valde att återuppta målet och i oktober 2007 meddelade domstolen att man valde att följa yttrandena från EG-domstolen. Därmed fastställdes hovrättens dom som innebar att frågan inte kan tas upp till prövning i svensk domstol förrän ett konkret rättsförhållande föreligger.³⁷

3.2 DEN SVENSKA SPELMARKNADEN

Det finns olika former utav monopol: legala, naturliga och faktiska monopol. Möjligheterna till att införa konkurrens på en marknad beror i högsta grad på vilken form av monopol som råder. Den vanligaste formen av monopol är legala monopol, det vill säga sådana monopol som baseras på lagstiftning eller på politiska beslut. Naturliga monopol uppstår i en bransch när ett företag är överlägset sina konkurrenter i utbud genom att det producerar produkter till lägre kostnader än konkurrenterna. Resterande former av monopol klassas som faktiska monopol.³⁸

³³ Frick, 2007

³⁴ Larsson & Lignell, 2007

³⁵ HD mål nr Ö 4474-04 och Ö 752-05

³⁶ Larsson & Lignell, 2007

³⁷ Fierro, 2007

³⁸ Konkurrensverket, 2002

Enligt ekonomisk teori så uppstår monopol när det inte går att finna en marknadslösning utan ett så kallat marknadsmisslyckande uppstår. Det svenska spelmonopolet motiveras genom att staten vill skydda allmänheten mot brottslighet och förhindra uppkomsten av spelmissbruk. I detta avsnitt görs en redogörelse för orsaken till det svenska spelmonopolet samt följderna av det.

3.2.1 Marknadsmisslyckanden

Som tidigare nämnts går det ibland inte att finna en marknadslösning utan ett så kallat marknadsmisslyckande uppstår vilket i sin tur resulterar i ett offentligt åtagande.³⁹ Ett marknadsmisslyckande kan definieras som en situation där marknaden själv inte klarar att fördela resurser på ett effektivt sätt. Då krävs det att staten går in och agerar för att få marknaden att fungera.⁴⁰

Det finns framför allt fyra orsaker till att ett marknadsmisslyckande uppstår:

- ofullständig konkurrens
- kollektiva varor
- externa effekter
- ofullständig information

Nedan ges en kort beskrivning av var och en av de fyra faktorerna.

Ofullständig konkurrens

Med ofullständig konkurrens menas att en eller några få aktörer har kontroll över pris och utbud på marknaden för en vara. Exempel är monopol, oligopol och monopolistisk konkurrens. Vid monopol förekommer endast en aktör på marknaden för en viss vara och dess närliggande substitut, monopolisten. Även om aktören inte har någon konkurrens från andra är den ändå beroende av att det finns efterfrågan på varan som produceras. En monopolist kännetecknas ofta av att kunna sätta höga priser på sina varor/tjänster och därmed gör den ofta högre vinster än de aktörer som finns på en marknad med fullständig konkurrens. Dock måste även monopolisten göra en viss avvägning mellan pris och kvantitet vid produktionen om än inte lika mycket som en aktör på en marknad med konkurrens måste göra.⁴¹

Ibland kan staten i ett land gå in och skapa ett monopol genom att via lagstiftning ge endast en viss aktör rätten att handla med en typ av varor/tjänster.⁴² Exempel på monopolister i Sverige är Systembolaget, Bilprovningen och Vägverket.⁴³

Oligopol innebär att endast några enstaka aktörer finns på marknaden och att de kan påverka pris och kvantitet till viss del. Ofta leder en prissänkning till att även de andra aktörerna sänker sina priser vilket många gånger är fallet på bensinmarknaden. När många företag finns på en marknad, men där varje företag innehar en unik produkt som inget av de andra företagen har talar man om monopolistisk konkurrens. Exempel är klädbranschen där butikerna differentierar sig genom att handla med märken som inte de andra butikerna har.⁴⁴ Marknader där det råder ofullständig konkurrens är ett marknadsmisslyckande

³⁹ Braunerhjelm, Granslandt, Nyberg, Stenbeck & Wahl, 2002

⁴⁰ O'Sullivan & Sheffrin, 2006

⁴¹ Case, Fair, Gärtner & Heather, 1999

⁴² Ibid.

⁴³ susning.nu, 2007

⁴⁴ Eklund, 2004

eftersom det vid fullständig konkurrens skulle kunna produceras mer till ett lägre pris. Därmed fördelas inte resurserna på det mest effektiva sättet.⁴⁵

Kollektiva varor

Kollektiva varor är varor och framför allt tjänster som konsumeras av alla invånare i samhället. Ingen samhällsmedborgare kan undantas från att ha möjligheten att dra nytta av dessa. Det vanligaste exemplet är försvarsmakten men också polisens och den allmänna sjukvårdens tjänster kan benämnas kollektiva varor.⁴⁶ De kollektiva varorna kan inte säljas på en öppen marknad utan måste tillhandahållas av staten. Finansieringen står framför allt medborgarna för i form av skatter.⁴⁷ Kollektiva varor kan inte säljas av privata företag på en vanlig marknad eftersom företagen inte har någon laglig möjlighet att tvinga folk att betala i samma utsträckning som staten har.⁴⁸

Externa effekter

För att en marknad själv ska fördela resurser på ett effektivt sätt krävs att de externa effekterna tas av företagen. Med externa effekter menas de kostnader och förmåner som påverkar tredje part vid en transaktion. Ett vanligt exempel på negativa externa effekter är de föroreningar som ett företags fabriker kan medföra för miljön runt omkring. Det är endast om företagen inte beaktar de externa effekterna som ett marknadsmisslyckande uppstår och regeringen måste gå in och agera. På senare år har allt fler lagar, som tvingar företagen att betala för de externa effekter som deras verksamhet orsakar, införts. Externa kostnader är sådana kostnader som staten får betala men som orsakats av de enskilda företaget.⁴⁹

Ofullständig information

Ett marknadsmisslyckande kan också uppstå om köpare och säljare inte får tillräcklig information om produktens egenskaper, prisnivåer och villkor med mera. För konsumenter som inte alls är insatta i det de köper kan en affär bli väldigt ogynnsam om det saknas information om varan/tjänsten. Problemet kan uppstå vid till exempel köp av sjukvårdstjänster och begagnade bilar då det ofta är svårt att bedöma vad man som konsument får det man betalar. För att åtgärda problemet kan staten reglera om att vissa upplysningskrav måste finnas vid försäljningen av varor/tjänster men för en del områden är det svårt att komma åt problemen full ut.⁵⁰

3.2.2 Spelmissbruk

Ett syfte som staten lyfter fram är att spelmonopolet finns för att skydda allmänheten mot brottslighet och förhindra uppkomsten av spelmissbruk.⁵¹ Staten har motiverat spel som ett hälsoproblem och har av den orsaken hävdat att ett monopol ska reglera den svenska spelmarknaden. Detta för att kunna kontrollera det spelmissbruk som resulterar i stora sociala och ekonomiska problem.⁵²

Enligt Spelberoendes riksförbund spelar 95 procent av svenska befolkningen någon gång under livet. Andelen personer mellan 15-74 år som har haft problem med spelandet någon gång bedöms var omkring fyra procent och av dem har ungefär hälften problem nu eller

⁴⁵ Case et al, 1999

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Eklund, 2004

⁴⁸ Case et al, 1999

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Svenska Spel a), 2007

⁵² Prop. 2001/02:153

har haft det under senaste året. Enligt en svensk undersökning som gjordes 1997-1998 konstaterades det att en spelare som någon gång haft spelproblem med stor sannolikhet är: man, under 45 år, född utomlands, boende i storstad och lägre utbildad än spelare utan problem. Det har även visat sig att personer med problematisk uppväxt och andra missbruksproblem tillhör riskgruppen.⁵³ Största andelen spelberoende spelare finns bland personer som spelar på restaurangkasino, tips, hästar, automatspel och hallbingo. Det finns framförallt tre orsaker till att folk får problem med sitt spelande:

1. medfödda anlag
2. barndomsupplevelser
3. påverkan från omgivningen, till exempel uppmuntran från andra människor att börja spela, närheten till spelställen och spelens utformning.⁵⁴

En person som är spelberoende har inte bara tillfälliga problem med sitt spelande utan kan nu inte kontrollera det överhuvudtaget. Vid spelberoende har spelandet fått allvarliga konsekvenser för både spelaren själv och dennes omgivning. Antalet svenskar som klassas som spelberoende är cirka 0,5 procent av befolkningen. Enligt Svenska Spel har siffran legat på samma nivå under lång tid.⁵⁵ Problemet med spelberoende är att det är svårt att upptäcka eftersom det varken syns eller luktar⁵⁶

Ett problem utav problemen bakom spelberoende är att spelare har överdrivna föreställningar. En utav dessa föreställningar är möjligheten att påverka utfallet av ett spel. Detta har visat sig resultera i att en spelberoende vid en förlust fortsätter att spela eftersom han har en tro att om han bara förbereder sig tillräckligt bra och spelar mer så kommer vinsterna. En spelare som tror att han kan påverka utfallet av ett spel som egentligen avgörs av slumpen är spelberoende eller befinner sig i allra högsta grad i riskzonen då denna tro leder till komplicerade psykologiska förhållanden som gör det svårt för spelaren att bryta detta beroende.

I Sverige finns det ett stort utbud av spel och som med alla andra produkter och tjänster så marknadsförs även spelutbudet. De spel som finns ute på marknaden är utformade med en kunskap om vad som lockar folk till att spela. Utbudet av spel har ökat kraftigt de senaste åren främst på grund av den allt hårdare konkurrensen som Internet har medfört. Det finns en del faktorer som ökar risken för spelberoende, bland annat reklam och utbud - ju fler typer av spel som finns desto större chans att hitta något lockande. En annan faktor som på senare tid utvecklats enormt är tillgängligheten av spel, idag är spel mer eller mindre åtkomligt för alla genom Internet, mobiltelefonen och TV:n.

Spel som är utformade på ett speciellt sätt ökar risken för spelare att bli spelberoende. Det har visat sig att spel med kort tid mellan insats och resultat är en typ av spel där spelberoende tycks uppstå snabbare. Spel som är utformade med moment som innehåller spänning och som ger adrenalinkickar hör också till gruppen av spel med högre risk för spelberoende. Skicklighet, som tidigare nämnts, är en faktor som ger spelaren ett intryck av att kunna styra spelet, vilket också ökar risken för ett beroende.⁵⁷ Möjligheterna att spela över Internet kan öka riskerna genom att ingen ser hur mycket man spelar samt genom enkelheten att föra över pengar direkt från bankkontot. Det är också lättare att tappa

⁵³ Folkhälsoinstitutet, 2000

⁵⁴ Spelberoendes riksförbund, 2007

⁵⁵ Svenska Spel c), 2007

⁵⁶ Spelberoendes riksförbund, 2007

⁵⁷ Spelinstitutet, 2004

respekten för storleken på insatserna när spelaren inte ser pengarna och om insatserna räknas i en främmande valuta.⁵⁸

3.2.3 Företagens situation på rådande marknaden

Det är vanligt att det förekommer någon form av prisreglering på legala monopol, i de undantagsfall där det inte förekommer så finns det särskilda skäl som talar mot detta. Det är staten som vill skydda konsumenterna eller kunderna från orimligt höga priser och därför förekommer prisregleringar på legala marknader i de allra flesta fallen.⁵⁹ Spelbolagens etablering på Internet har inneburit att svenska spelkonsumenter kan spela hos utländska bolag. Dessa bolag erbjuder bland annat poker, kasinospel och vadslagning på idrott. Eftersom de saknar legala möjligheter till fysisk etablering i Sverige är de etablerade i andra länder men riktar sig till svenska konsumenter.

Inledningsvis konkurrerade de utländska bolagen enbart med sportspel men har nu utvecklats till att erbjuda fler produkter såsom roulett och poker. Breddningen av utbudet sker på flera plan. Ett exempel är att de utländska bolagen tillhandahåller virtuella skraplotter (trisslotter) via Internet. Tillsammans uppskattas det att Internetspelandet omsätter två miljarder kronor på årsbasis.⁶⁰

Svenska Spel har i och med detta varit tvungna att vidta ett antal åtgärder för att stärka befintliga produkters konkurrenskraft. De har bland annat breddat utbudet av spelformer. Exempelvis fick företaget i november 2005 regeringens klartecken att administrera pokerspel via Internet. Företaget har även gjort en förfrågan om att få erbjuda större vinstchanser till spelarna, vilket kräver en ändring av bolagets speltillstånd som i sin tur kräver en omskrivning av det avtal som finns mellan staten och Svenska Spel AB.⁶¹

Av de utlandsbaserade spelbolagen har bland annat Unibet försökt få tillstånd att konkurrera med Svenska Spel i 10 år. Bolaget har dessutom stämt svenska staten eftersom man anser att monopolet strider mot den fria etableringsrätten. EU-kommissionen synar för närvarande det svenska monopolet och beslut om en eventuell stämning inför EG-domstolen väntas under våren 2008.⁶²

3.3 EN SPELMARKNAD I SVERIGE UTAN MONOPOL

Det finns olika teorier och modeller för hur en fri marknad kan fungera precis som det även finns olika grader av avreglerade marknader. Att avreglera en monopolmarknad innebär inte att den görs regellös, tvärtom brukar en avreglering oftast resultera i fler lagar. Här nedan redogörs för olika avregleringsalternativ samt vad de skulle kunna medföra för marknaden.

3.3.1 Avvecklingsteorier

Det har genom historien funnits olika system för hur marknader har styrts, idag styrs de flesta marknader av ett regelsystem. Inom den moderna marknadsekonomin anses det idag som absolut nödvändigt att marknader består av ett regelsystem för att kunna uppnå en bra

⁵⁸ Spelinstitutet, 2004

⁵⁹ Konkurrensverket, 2002

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Årsredovisning AB Svenska Spel 2006

⁶² Dina Pengar, 2007

utveckling. De flesta är överens om att en marknadsekonomi till viss mån ska bestå av ett regelsystem, trots detta så diskuteras det om avregleringar på olika marknader.

Det är därför viktigt att definiera vad som menas med reglering och avreglering. Vad gäller reglering så finns det, generellt sett, två typer av regleringar: konkurrensfrämjande och konkurrenshämmande.⁶³ Vad gäller avreglering så har det visat sig att begreppet ofta är missvisande och uppfattas av många som att marknaden blir regellös. Begreppet ska istället ses som ett allmänt uttryck för att en marknad ska öppnas upp för konkurrens. För att få en välmående och fungerande marknad efter en avreglering så behövs det, enligt erfarenheter, minst lika många regler som innan avregleringen. Det är dock oftast en annan typ av regler. Ett exempel på detta är telemarknaden där nya regler successivt införts för att stärka konsumentens ställning.⁶⁴

Det har gjorts uppföljningar och analyser av en rad olika undersökningar och rapporter kring effekterna av att marknader har avreglerats. Med utgångspunkt från dessa och andra rapporter har intressanta effekter kunnat konstateras, både positiva och en del negativa effekter. Generellt sett har det konstaterats att en avreglering medför positiva effekter för konsumenterna. Mer specifikt innebär detta att konsumenten, efter en avreglering, får ett större utbud och en större tillgänglighet på marknaden vilket resulterar i nya produkter, bättre service och lägre priser. Det har även noterats negativa effekter på grund av en avreglering och då främst för de aktörer som etablerat sig på marknaden efter avregleringen. Anledningen till att just dessa aktörer drabbas beror på konkurrensen från den aktör som tidigare skyddats från konkurrens. Problemet för de nyetablerade aktörerna är att den aktör som agerat fritt på marknaden utan konkurrens har kunnat skapa sig en stabil och stark ställning på marknaden. Mer detaljerat så innebär en stark ställning på marknaden finansiell styrka samt större kunskap och erfarenhet om marknaden. En regelreformerings kan därför resultera i att det uppstår en svårighet för nyetablerade företag att konkurrera med den redan etablerade dominanten, åtminstone på kort sikt. Speciellt svårt har det visat sig vara att få en välfungerande konkurrens på en marknad där det tidigare varit ett legalt monopol.⁶⁵

De negativa effekterna från en avreglering har resulterat i att nyetablerade företag på den nya avreglerade marknaden har klagat till Konkurrensverket på en tidigare monopolaktörs agerande ur konkurrenssynpunkt. I sådana situationer är detta upp till Konkurrensverket att föra vidare de nyetablerade aktörernas klagomål och ifrågasätta den tidigare aktörens agerande, huruvida det strider mot konkurrenslagens förbud mot missbruk av dominerande ställning.⁶⁶

Den svenska regleringsutvecklingen har, ur ett historiskt perspektiv, i stor utsträckning influerats av den internationella miljön. Detta har konstaterats utifrån uppföljningar och analyser kring tidigare hårt reglerade nationella marknader, Sveriges medlemskap i EU tros än mer innebära en sådan utveckling. Som tidigare nämnts så är syftet med avreglering inte att skapa en regellös marknad där allt är tillåtet, ett sådant tillstånd skulle inte gynna samhället i det stora hela. Det handlar istället om att finna andra regleringsformer som marknadens aktörer accepterar och respekterar för att få en bättre fungerande samhällsekonomi.⁶⁷

⁶³ Sörbom, Jonung, Mather, Petersson, Löwhagen & Karlander, 2003

⁶⁴ Ingemarsson, 2004

⁶⁵ Konkurrensverket, 2002

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Sörbom et al, 2003

3.3.2 En konkurrensmarknad

Med marknadsekonomi menas bland annat att det råder fri konkurrens på marknaden. Ett sådant ekonomiskt system är överlägset när det gäller att fördela resurser. Det har utifrån en rad olika politiska respektive ekonomiska experiment konstaterats att en marknadsekonomi medför positiva effekter. För att en marknad ska vara välfungerande och rättvis är det viktigt med en optimal resursfördelning, just den optimala resursfördelningen är en utav de positiva effekterna som marknadsekonomin bidrar med. En annan positiv effekt som marknadsekonomin bidrar med är den balans som skapas på marknaden. Överdrivet höga vinster resulterar i tillväxt, vilket ger företagen en möjlighet att pressa upp priserna ytterligare. När det finns stora vinster att hämta på en marknad så tenderar det att resultera i en hårdare konkurrens i form av nyetableringar på marknaden. Med nyetablerade bolag på marknaden som konkurrerar med liknande varor eller tjänster så ökar utbudet av varor och tjänster, vilket leder till prisökningar och vinstökningar. Det är den här balansen som skapas på marknader genom marknadsekonomin grunder.⁶⁸

På marknader där det råder marknadsekonomi är målet att det ska existera en väl fungerande konkurrens. För att uppnå ett sådant förhållande på marknaden måste ett antal förutsättningar vara uppfyllda, bland annat att konsumenterna på marknaden fritt kan välja mellan flera alternativ, att de är väl informerade om dessa alternativ samt att de har förutsättningar att välja och vill välja. Den svenska regeringen har meddelat ett antal åtgärder för att stärka konkurrensen. En utav dessa åtgärder syftar till att pröva möjligheterna avseende att öppna nya områden för konkurrens där monopol för närvarande råder eller där regelsystem utesluter konkurrens.⁶⁹

Fullkomlig konkurrens är en typ av marknadsform som uppnås genom att ett antal marknadsvillkor är uppfylla på en specifik marknad. Det första utav dessa villkor är att ingen enskild säljare eller köpare av varan på marknaden kan påverka varans pris. Varje säljare och köpare betraktar priset som givet och det uppkommer genom ett samspel mellan total efterfrågan och totalt utbud på marknaden. Utifrån det rådande priset fastställer säljaren respektive köparen vilka kvantiteter de vill sälja respektive köpa. Aktörer som är pristagare på marknaden karaktäriseras genom att de är många och små i förhållande till det totala utbudet respektive den totala efterfrågan på marknaden.

Förutom antagandet att köpare och säljare är pristagare så kännetecknas fullkomlig konkurrens även av att alla produkter är identiska, det vill säga homogena. Det tredje villkoret är antagandet om att alla produktionsfaktorerna är helt rörliga på marknaden. Med rörlighet menas att det inte får finnas några hinder för nya företag att etablera sig samt för företag att lämna marknaden. Det finns ytterligare två villkor för att en marknad ska karakteriseras av fullkomlig konkurrens. Det ena är att inga överenskommelser ska förekomma på marknaden och det andra att alla köpare och säljare ska ha fullständig information om alla de alternativ den specifika marknaden erbjuder.⁷⁰

Med konkurrens uppnås en rad övergripande fördelar för samhällsekonomin och konsumenterna. Bland annat mångfald och dynamik genom nya företag, metoder och produkter samt att rätt företag gör rätt sak på rätt sätt och till ett för köparna riktigt pris. Det finns ständiga krafter som motverkar konkurrensen, offentliga regleringar med negativa ekonomiska följder är en av dessa krafter.⁷¹

⁶⁸ Braunerhjelm et al, 2002

⁶⁹ Konkurrensverket, 2002

⁷⁰ Andersson & Ohlsson, 1995

⁷¹ Sörbom et al, 2003

3.4 SPELMARKNADEN I STORBRITANNIEN

I Storbritannien är vissa delar av spelmarknaden öppen för privata aktörer. Det gäller marknaden för spel och vadhållning medan lotterimarknaden är förbehållen statliga lotteriet the National Lottery. För att bedriva spel krävs dock att företagen har tillstånd eller licens från tillsynsmyndigheten the Gambling Commission. Vilka tillstånd/licenser som krävs beror på vilken typ av spel det rör sig om, hur spelen genomförs, vem som anordnar spelet och till vem spelet vänder sig. För spel och vadhållning finns inga bestämmelser som reglerar vad pengarna därifrån ska gå till. Istället betalar de privata spelbolag som fått tillstånd/licens beviljat skatt till staten i form av 15 procent på årets spelöverskott och 15 procent på den avgift som vadhållningsbyrån tar.⁷² Ofta samarbetar spelbolagen själva med olika organisationer som till exempel GameCare för att ta ansvar för frågor som spelansvar och stöd av spelberoende. Andelen som är spelberoende i Storbritannien är inte större än den är Sverige trots att de privata bolagen själva får sörja för spelandets negativa sidor.⁷³

Spelmarknaden i Storbritannien regleras utifrån the Gambling Act (the Act) som antogs 2005 samt uppdaterades under 2007 med ytterligare bestämmelser. Lagen är relativt heltäckande och ersätter tre tidigare lagar som berörde olika spelmarknader. Spelformer som innefattas är vadhållning, bingo, kasinon spelautomater och spel över Internet. The Act skiljer på spel som är landbaserade och på spel som nås via så kallad remote communication. Med det menas spel som nås via Internet, telefoner, TV, radio eller annan elektronisk eller teknisk utrustning som förmedlar kommunikation. I samband med detta bildades också the Gambling Commission, en tillsynsmyndighet som är fristående från regeringen och som ersätter tidigare the Gaming Board. Myndighetens huvuduppgifter är framför tillståndsgivning och övervakning av spelfrågor.⁷⁴

Syftet med the Act är framför allt:

- att förhindra att spel används i brottsliga syften
- att säkerställa att spel bedrivs korrekt och öppet, och
- att skydda barn och andra skyddslösa från att skadas eller utnyttjas av spel.⁷⁵

Vid ansökan om licens bedömer the Gambling Commission den sökande aktörens möjligheter till att bedriva spel som överensstämmer med lagens huvudsyften. Aktören bedöms dessutom utifrån teknisk och ekonomiska förutsättningar för att bedriva spelverksamhet.⁷⁶ Det finns tre kategorier av licenser: operating, personal och premises. De två förstnämnda ges ut av the Gambling Commission medan den senare erhålls av lokala myndigheter. Operating license krävs mer eller mindre för alla aktörer som bedriver någon form av spel. Med andra ord för de som driver kasinon, tillhandahåller inrättningar för bingo och vadslagning, fungerar som en mellanhand för vadslagning, tillverkar eller reparerar spelmaskiner eller spelprogramvaror och marknadsför lotterier med mera. När det gäller personal license finns det två typer. Den ena typen krävs för alla personer som innehar ledande positioner i spelbolagen medan den andra krävs för de anställda i spelföretagen. Den sistnämnda licensen, premises lincese, krävs för dem som bedriver spel från en fast plats i landet snarare än online. Följderna av bestämmelserna kan därför bli att en del företag behöver inneha alla tre kategorier av licenser för att få bedriva spelverksamhet.⁷⁷

⁷² SOU 2006:11

⁷³ SvenskaFans, 2008

⁷⁴ SOU 2006:11

⁷⁵ Lotteriinspektionen, 2006

⁷⁶ SOU 2006:11

⁷⁷ Gambling Commission, 2008

The National lottery omfattas inte av the Act utan regleras i the National Lottery Act från 1993. Lotteriet skapades för att samla in pengar till välgörenhet och drivs av en operatör som fått licens till det. Licensen gäller för sju år i taget och vilket företag som får inneha den utses via ett anbudsförfarande. Beslutande är lotteriets generaldirektör, som agerar på uppdrag av parlamentet, tillsammans med the National Lottery Commission, tillsynsmyndighet för lotteriet. Aktörens huvudsakliga uppgift är att bedriva sin verksamhet på ett ansvarsfullt och effektivt sätt som genererar så mycket pengar som möjligt till välgörande ändamål. För tillfället är det privata företaget Camelot som innehar licensen för the National Lottery. Företaget får behålla 0,5 procent av vinsten själv medan resten fördelas via en fond som sköts av departementet för kultur, media och sport. The National Lottery anordnar vare sig vadhållning, bingo, kasinoverksamhet, poker eller liknande spel på nätet utan verksamheten består enbart av lotterier i form av olika lotter och lottospel. Försäljningen produkterna/tjänsterna äger rum hos återförsäljare, online samt via interaktiv TV och mobiltelefon. I operatörens uppgifter ingår att utveckla nya spel, sköta lotteriets infrastruktur, tillhandahålla service för spelare och att administrera återförsäljarna.

Det finns inget förbud i Storbritannien mot utländska företag att anordna spel via Internet som riktar sig till brittiska invånare och det är inte heller förbjudet för briter att spela på utländska spelsiter. Endast marknadsföringen av utländska spelföretag vars verksamhet inte är godkänd av EU eller EFTA är otillåten i brittiska medier.⁷⁸

⁷⁸ SOU 2006:11

4 EMPIRI

Empiriavsnittet innehåller en sammanställning av det material som samlats in under arbetet med uppsatsen. Framför allt rör det sig om information som erhållits från respondenterna i studien men också av sekundärdata från årsredovisningar och webbplatser.

4.1 AKTÖRERNA PÅ MARKNADEN

Den svenska spelmarknaden är förbehållen staten, folkrörelserna och hästsporten. Privata intressen tillåts endast direkt tjäna pengar via spel på restaurangkasinon och förströelseautomater, och i övrigt genom att vara servicebolag.⁷⁹ Under 2000-talet har flera utlandsbaserade privata spelbolag tagit betydande andelar av den svenska spelmarknaden via Internet. Några av dessa spelbolag är Betsson och Expekt.⁸⁰ Om inte annat anges så är informationen till nedanstående beskrivningar av bolagen enbart hämtad från respektive bolags årsredovisning.

4.1.1 Svenska Spel

AB Svenska Spel ägs till 100 procent av staten och bildades den 1 januari 1997 genom en sammanslagning av Tipstjänst och Penninglotteriet. Bolagets marknadsandel är 55 procent av den svenska reglerade spelmarknaden. AB Svenska Spel är en koncern där moderbolaget är Svenska Spel och dotterbolagen bland annat Svenska Spel Fastighets AB, Casino Cosmopol AB och Onside TV-production AB. Svenska Spels affärsidé är att sälja ett varierat utbud av spännande och underhållande spel med penningvinster på ett lättillgängligt, ansvarsfullt och säkert sätt. AB Svenska Spel är Sveriges enda helstatliga spelbolag. Detta medför att företaget måste kunna erbjuda attraktiva och konkurrenskraftiga tjänster samtidigt som man aktivt måste förebygga osunt spelande och spelberoende. För att kontrollera att Svenska Spel uppfyller de syften som de tilldelats av staten måste det finnas ett kontrollorgan. Lotteriinspektionen är en oberoende tillsynsmyndighet som står under statlig kontroll med uppgift att kontrollera spelandet på den svenska marknaden.

Svenska Spels organisation är uppdelad i två divisioner, Ombud och Direkt. Respektive division har underliggande affärsområden med koncernstabber. Inom divisionen Ombud ingår affärsområdena: butiker, restauranger och föreningar och inom Direkt: Internet & telefon, kasino och bingohallar.

4.1.1.1 Spelansvar

Inom Svenska Spel ska ansvar gå före vinst vilket medför att målet med verksamheten inte är att vinstmaximera. Osunt spelande förebygger företaget genom att helt avstå från att marknadsföra vissa spel. Sedan 1993 har företaget arbetat med olika program för ansvarsfullt spelande. 2004 antog styrelsen en policy, utifrån vilken företaget arbetat med att utveckla ett handlingsprogram. Handlingsprogrammet innebär att Svenska Spel undviker sådant som enligt forskning kan uppmuntra till ett överdrivet spelande. Vidare är handlingsprogrammet implementerat hos varje affärsområde, som därigenom har det operativa ansvaret för att arbetet genomförs. Det gör att spelansvar genomsyrar hela verksamheten, allt från hur företaget utvecklar spelen till hur de marknadsför dem.

⁷⁹ Lotterilag (1994:1000)

⁸⁰ Dagens Industri, 2008

Svenska Spel tillhandahåller förebyggande verktyg som hjälper kunder att ha kontroll över sitt spelande, med andra ord hjälpa dem att spela ”lagom”. Exempel på dessa förebyggande verktyg är: självtest, olika former av spelbudgetar samt möjlighet till spärr av konto. Samtliga spelkortsinnehavare har tillgång till dessa verktyg på nätet. Självtestet ger signaler om problem i tid och kan därmed förhindra osunt spelande, testet kan göras på Svenska Spels hemsida. I praktiken innebär spelansvaret att Svenska Spel avstår från att utveckla spelformer som kan uppfattas som aggressiva. Om det finns en betydande marknad ska företaget tillhandahålla ett mer ansvarsfullt alternativ.

Inom organisationen har Svenska Spel en sektion som heter Samhälle, denna sektion har det övergripande ansvaret för spelansvar. Sektionen driver, följer upp och utvecklar det interna arbetet. Förutom sektionen Samhälle har företaget ett internt upparbetat råd, Spelansvarsrådet. Dessa två områden samarbetar och svarar för uppföljning och analys av företagets spelansvar.

Marknadsföring är något som ofta diskuteras i ansvarsdebatten. Svenska Spel poängterar att syftet med deras marknadsföring och spelutbud inte är att öka det totala spelandet. Tanken med marknadsföringen är istället att få svenska folket att spela på mindre riskfyllda spel. Det ingår i Svenska Spels uppdrag att kanalisera spelandet från oreglerade aktörer till en säker miljö. Svenska Spel är noga med att avstå från att marknadsföra produkter som enligt företaget är förenade med större risker, till exempel värdeautomaterna. Däremot marknadsför företaget exempelvis Lotto och Triss, eftersom dessa inte har någon konstaterad koppling till osunt spelande.

4.1.1.2 Ekonomisk översikt

Årets resultat för koncernen uppgick år 2006 till 4 807 MSEK, detta är en ökning med 5,25 procent i förhållande till koncernens resultat 2005 som uppgick till 4 567 MSEK. Moderbolagets vinst går oavkortat till samhällsnyttiga ändamål i Sverige. Riksdagen fattar beslut om en inriktning för fördelningen av denna vinst och 2006 uppgick den till 4 765 MSEK som fördelades på följande sätt:

Fritt eget kapital

Balanserade vinstmedel	155 349 168
Årets resultat	<u>4 765 854 022</u>
Summa	4 921 203 109

Disponeras enligt följande

Riksidrottsförbundet	1 216 141 000
Ungdomsstyrelsen	153 910 000
Kulturändamål	435 000
Staten	3 436 616 000
Balanseras i ny räkning	<u>114 101 190</u>
	4 921 203 190

2006 delade Svenska Spel ut cirka 25 procent av den disponibla vinsten till idrottsrörelsen. Andelen som delas ut till idrottsrörelsen har ökat med 58,5 procent under femårsperioden 2002-2006. Under samma femårsperiod har resultatet ökat med cirka 18 procent.

4.1.2 Betsson

Betsson AB är ett internationellt spelbolag med svenska rötter vars affärsidé är att erbjuda attraktiva och underhållande spel om pengar till allmänheten. Betsson erbjuder sina produkter främst genom spelportalen betsson.com, som vid 2006 års utgång hade 543 600 registrerade spelare. Förutom betsson.com innehar företaget även spelportalerna casinoeuro.com och cherrycasino.com. Betsson AB är moderbolaget i Betssonkoncernen som tidigare bestod av de tre dotterbolagen, Betsson Online, NetEntertainment och Cherry Casino. Idag är två av dessa dotterbolag självständiga efter att de delats ut till aktieägarna. Först ut var Cherry Casino i september 2006 följt av NetEntertainment i april 2007 vilket i samband med utdelningen även noterades på NGM. NetEntertainment är en underleverantör av helhetslösningar till onlinekasinon som Betsson fortfarande använder som underleverantör till sina produktlösningar.

Bolagets mål är att på sikt vara en av de tre största aktörerna inom spelbranschen. För att nå det målet följer bolaget valda strategier där tillväxt är ett av områdena som prioriteras. Tillväxt ska ske organsikt såväl som genom förvärv. Företaget vill även expandera på nya geografiska marknader. Betsson arbetar hårt med att allt som erbjuds på spelportalerna ska vara användarvänligt och hålla absolut världsklass. Med hög kvalitet och tillgänglighet i kombination med säkra spellösningar vill Betsson nå en bred målgrupp med olika spelintressen och olika ekonomiska insatser.

Betsson har sex olika produktgrupper som tillsammans innehåller tusentals olika spelmöjligheter. De sex produktgrupperna är sport, spelbörs, casino, poker, bingo och lotter. För att bolaget på allvar ska kunna ta upp konkurrensen med de internationellt stora spelbolagen infördes 2006, förutom lanseringen av den nya spelportalen, en renare spelmiljö med mer spelkänsla samt möjlighet till telefonsupport dygnet runt.

4.1.2.1 Spelansvar

Betsson anser att det finns spelare som spenderar för mycket tid på att spela, och som tappar perspektivet och omdömet. Dessa personer vill företaget hjälpa genom supporten men man vill också försöka förhindra att fler hamnar i samma situation. Betsson vill kunna ge sina spelare möjligheten att själva budgetera och sätta gränser för sitt spelande.

Betsson vet om och medger att när personer deltar i till synes harmlösa spel så kan det ändå skapa problem för vissa individer. Omfattningen av detta problem sträcker sig från tillfälligt övertrassrande spel till utveckling av patologiskt spelberoende. För att motverka detta försöker bolaget att skapa en miljö för ansvarsfullt spelande. Ett steg som företaget tagit kopplat till detta är de valt att samarbeta med organisationen The Global Gambling Guidance Group (G4) som certifierar spelsiter på Internet. Ett resultat av samarbetet är att spelare kan göra bolagets självtest för spelberoende på Betssons hemsida.

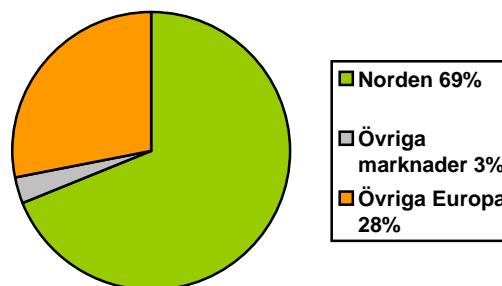
Ett annat steg i försöket att skapa en miljö för ansvarsfullt spelande är bland annat att företaget rekommenderar sina kunder att ta en "cooling off"-period på 7 dagar, om spelaren känner att det har blivit mycket spelande en månad. Ytterligare ett steg i samma riktning är att företaget infört en möjlighet för spelarna att själva blockera sitt användande av speltjänsten i upp till sex månader.

4.1.2.2 Ekonomisk översikt

Betssonkoncernen har under femårsperioden 2002-2006 gått från ett negativt resultat 2002 på - 450 000 kronor till ett positivt resultat 2006 på 62,5 miljoner kronor. Koncernens egna kapital har under samma femårsperiod haft en god utveckling och ökad med cirka 663 procent. Betsson hade vid 2006 årets utgång 146 personer anställda vilket är en väsentlig skillnad jämfört med 2002 då bolaget hade 22 anställda.

Omsättningen fördelat på marknader

Betssonkoncernen hade en omsättning på 391 495 miljoner kronor för räkenskapsåret 2006. Detta motsvarar en ökning med 4 500 procent under femårsperioden 2002-2006. Vid årsskiftet 2006 var bolaget etablerade i tio länder: Sverige, Norge, Danmark, Finland, Turkiet, Polen, Island, Tjeckien, Tyskland och Storbritannien. Diagrammet visar att de nordiska länderna utgör den största marknaden.

4.1.3 Expekt

Expekt Ltd är Sveriges näst största Internetspelbolag efter Unibet (början av 2007). Företaget grundades av två svenskar i London 1999 och är fortfarande privatägt vilket gör att deras årsredovisning inte är offentlig. År 2000 flyttades huvudkontoret till Malta där man idag bedriver sin verksamhet ifrån. Förutom verksamheten på Internet har Expekt tillstånd att bedriva ”fysisk” sportsbetting- och kasinoverksamhet i länderna Malta, Storbritannien och Österrike. Expekt.com har cirka 1 500 000 registrerade kunder i 25 länder och den skandinaviska marknaden utgör hälften av bolagets intäkter. Expekt var först med att erbjuda poker och kasino på de skandinaviska marknaderna 2004. Företaget har drygt 150 anställda som leds av svenske VD:n Per Widerström.^{81 82 83 84}

Inriktningen hos företaget var redan vid starten 1999 på Internetspel vilket ledde till att organisationen utformades så att företaget kan ge bästa tänkbara service till sina spelare via Internet. Målsättningen är att tillhandahålla den bästa och smidigaste onlinetjänsten för spel på sportevenemang.⁸⁵ Expekt växer stabilt totalt sett men de skandinaviska marknaderna har uppnått en mättnad framför allt beroende på att pokern på Internet nått ut till de flesta i länderna, därmed har antalet nya kunder börjat avta. Företaget hade också vissa tekniska problem med det pokernätverk som introducerades hösten 2005 vilket ledde till att avståndet till Unibet ökade.⁸⁶

Expekt försöker på olika sätt förebygga att deras kunder inte fastnar i spelberoende, bland annat har företaget startat ett pilotprojekt tillsammans med Uppsala Universitet och Harvard Medical School i USA. Samarbetet syftar till att ”forska inom spelbeteende i en online miljö och på sikt medverka för att upplysa och erbjuda verktyg på Expekt.com för att förebygga att någon av våra kunder utvecklar ett negativt beroende.”⁸⁷

⁸¹ Huldshiner, 2007

⁸² Vinstraden, 2008

⁸³ Casinosnack, 2008

⁸⁴ Expekt.com a), 2008

⁸⁵ Vinstraden, 2008

⁸⁶ Huldshiner, 2007

⁸⁷ Expekt.com b), 2008

Expekt har redan idag en del olika lösningar för att motverka spelberoende, till exempel kan kunderna själva införa deponeringsgränser och tillfälligt/permanent utestängande från webbplatsen om de anser att de har problem med sitt spelande. Åldersgränsen för spel hos Expekt är 18 år och för att undvika att minderåriga spelare uppmanar Expekt personer som delar dator med någon som är under 18 att installera ett filtreringssystem. På webbplatsen finns också nummer och länkar till olika organisationer som arbetar med spelberoende samt en hel del upplysningar om ansvarsfullt spelande.⁸⁸

4.2 FÖRETAGENS SYN PÅ DAGENS MARKNAD I FÖRHÅLLANDE TILL EN AVREGLERAD MARKNAD

Informationen i detta kapitel är dels insamlad från svaren på frågeformuläret, finns under metodavsnittet, som mailats ut till företagen och dels från kompletterande telefonintervjuer med dessa.

4.2.1 Intervjusvar Svenska Spel

Kontakten med Svenska Spel har skett genom Nina Ehnhage som är informationsansvarig på bolaget. Det är bolagets syn på spelmonopolet som har eftersträvat, därför utgör dessa svar bolagets synpunkter och inte Nina Ehnhages personliga åsikter. Därav återges Svenska Spel som respondent när svar återges och analyseras.

Svenska Spel anser inte att dagens spelmarknad är optimal eftersom illegala aktörer kan verka fritt i Sverige via Internet och konkurrensen därmed sker på ojämlika villkor. Vidare anser bolaget att den svenska spelmarknaden bör, i någon form, vara reglerad. Detta kan ske i form av ett monopol eller ett licenssystem med tydliga regler för aktörerna, eller på något helt annat sätt. Hur regleringen utformas anser Svenska Spel är en politisk fråga och lämnar inga vidare synpunkter kring det. Bolaget lyfter fram vikten av att samtliga tillåtna aktörer omfattas av samma regler och följer dessa regler. En total avreglering med helt fri konkurrens och utan någon slags kontroll från samhällets sida bör enligt bolaget inte ske eftersom detta med all sannolikhet skulle innebära stora sociala kostnader för samhället. En avreglering skulle dock innebära konkurrens på lika villkor samt att samma regler för marknadsföring och spelansvar gäller för alla aktörer menar bolaget. Lagarna skulle även bli tydligare tror Svenska Spel.

Svenska Spel ser allvarligt på spelmissbruk och säger att bolagets arbete med det genomsyrar hela verksamheten. Spelansvar är ett vanligt förekommande begrepp i dessa sammanhang. Med spelansvar menar Svenska Spel det ansvar som företaget, samhället och spelaren gemensamt tar för att spelandet ska vara glädjefyllt och rimligt och inte leda till överdrifter eller missbruk. Konkret arbetar Svenska Spel med spelansvar inom en rad olika områden, såsom produktutveckling, begränsande åtgärder, utbildning och information, marknadsföring, Spelkortet och branschsamverkan.

Svenska Spels produkter utvecklas alltid med spelansvar för ögonen. Det innebär att bland annat att bolaget avstår från spelformer som kan uppfattas som aggressiva, samt att bolaget bygger in begränsningar i spelen och tar bort sådant som kan uppmuntra till ett överdrivet spelande. I de situationer då det redan finns känsliga spel på marknaden, anser bolaget att de kan erbjuda alternativ som är mindre riskfyllda.

⁸⁸ Huldshiner, 2007

För att leva upp till bolagets image om spelansvar har bolaget vidtagit ett antal åtgärder. Åtgärderna har resulterat i olika verktyg som ska hämna spelmissbruk. Exempel på dessa självbegränsande åtgärder är bland annat insatsbegränsningar, frivillig avstängning, personlig spelbudget och begränsade öppettider. Casino Cosmopol arbetar aktivt med att identifiera spelare som uppvisar tecken på ohälsosamt spelande och erbjuder frivillig avstängning för problemspelare. Åldersgränser är ytterligare en begränsning och bolaget motverkar spel från minderåriga genom regelbundna kontroller. På spelportalen svenskaspel.se finns även ett självtest där spelare kan testa sina spelvanor.

På frågan hur Svenska Spel ser på sambandet mellan marknadsföring och spelmissbruk så påpekar bolaget att det inte finns någon forskning som visar att omfattningen av marknadsföringen har betydelse för att enskilda individer ska utveckla ett spelberoende. Däremot har budskapet i reklamen betydelse. Bolaget framhäver att de följer de etiska riktlinjer som spelbranschen utvecklat i Spelrådet. Svenska Spel förklarar att de valt att vara mycket restriktiva med att marknadsföra produkter som de vet är förenade med större risker, till exempel värdeautomaterna som man inte marknadsför alls. Lotto och Triss marknadsförs däremot eftersom de enligt Svenska Spel inte har någon konstaterad koppling till osunt spelande.

Svenska Spel vill poängtera att syftet med deras marknadsföring och spelutbud inte är att öka det totala spelandet utan att få svenska folkets spelande att ske på mindre riskfyllda spel. Svenska Spel påpekar att det ingår i deras uppdrag att kanalisera spelandet från oreglerade aktörer till en säker miljö. Svenska Spel ser en konkurrensfördel med en avreglering eftersom bolaget redan idag och sedan lång tid tillbaka arbetar utifrån det regelverk som gäller för den svenska spelmarknaden. En avreglerad marknad skulle sannolikt inte innebära att ett regelverk som styr hur verksamheten ska bedrivas inom landets gränser helt försvinner menar bolaget.

Angående framtiden så anser Svenska Spel att lagstiftningen på den svenska spelmarknaden på ett eller annat sätt bör reformeras, oavsett om det innebär ett fortsatt monopol eller en licenslösning. Svenska Spel anser att oavsett vilken regleringsform som skapas är risken stor att denna inte kommer att fungera som tänkt om man inte samtidigt kan hitta ett sätt att hålla oreglerade aktörer borta från marknaden

4.2.2 Intervjusvar Betsson

Kontakten med Betsson har skett genom Johan Friis. Det är bolagets syn på spelmonopolet som har eftersträvat, därför utgör dessa svar bolagets synpunkter och inte Johan Friis personliga åsikter. Därav återges Betsson som respondent när svar återges och analyseras.

Betsson anser inte att dagens spelmarknad är optimal ur ett företagsekonomiskt perspektiv då bolaget inte anser sig kunna konkurrera på likvärdiga villkor trots bättre spel och priser än monopolisten. Kunderna tvingas idag betala ett avsevärt högre pris för sämre produkter vilket Betsson inte anser gå hand i hand med värderingarna för fri konkurrens.

Betsson tycker att det Svenska spelmonopolet bör avregleras. En avreglering bör ske för samtliga spel och inte endast för ett fåtal som regeringen föreslagit. Betsson tycker att diskussioner bör föras mellan spelbolagen, sportorganisationerna i Sverige och staten för att komma överens om hur idrotten i Sverige ska finansieras och om hur det ansvarsfulla spelandet bäst får fäste.

Anledningen till att Betsson tycker att en avreglering bör ske beror på att bolaget tycker att dagens situation strider mot EG-rätten genom att det i Sverige finns en aktör som genom

monopol missbrukar sin ställning. Detta är något som enligt Betsson drabbar den enskilde spelaren i form av högre priser och sämre produkter. Betsson förklarar att utöver det rättsliga argumentet kan bolaget inte finna några argument som regeringen lägger fram för monopolet håller. Betsson säger att de inte kan se på vilket sett Svenska Spels spel är mer ansvarsfulla än något annat företags. Betsson anser att en total avreglering krävs eller snarare en total nyreglering där de nya aktörerna får ta ansvar för sport-Sverige genom att erlægga en avgift.

En avreglering skulle för Betssons verksamhet innebära en annan närvaro på den svenska marknaden än idag, dels angående spelutbud men även genom bolagets engagemang. Betsson anser att det med sin närvaro skulle kunna ta ett större samhällsansvar. Den främsta nackdelen en avreglering skulle medföra för bolaget är att konkurrensen från Svenska Spel kommer att bli tuff då Svenska Spel under en längre tid haft möjlighet att bygga upp sitt varumärke utan konkurrens. Betsson anser att Svenska Spel även efter en avreglering kommer att fortsätta vara en aktör med ett oerhört starkt varumärke som innehar en dominerande ställning vilken de kommer att missbruka.

På frågan hur företaget ser på sambandet mellan marknadsföring och spelberoende svarar Betsson att de anser att det inte finns ett starkt samband mellan marknadsföring och spelmissbruk. Vidare menar bolaget att det inte finns någon vetenskaplig undersökning som visar på ett sådant samband men att det däremot kan finnas ett indirekt samband. Därför tycker Betsson att det är anmärkningsvärt att Svenska Spel utger sig för att vara en förebild för ansvarsfullt spelande samtidigt som de lägger otroliga summor på marknadsföring varje år.

Betsson anser att spelmissbruket måste uppmärksammas och erkännas som problem för att kunna hanteras. På det sättet blir det enklare för bolaget att hjälpa sina kunder undan ett eventuellt missbruk. Bolaget förklarar vidare sin syn på spelmissbruk och nämner att de ser på spelande som ett nöje motsvarande som att gå på bio, utöva en sport eller en annan hobby. Spelandet ska vara en bonus i tillvaron, inte utgöra tillvaron. Betsson är medvetna om att spelberoende är ett stort problem för de fåtal som drabbas av det. Därför jobbar Betsson aktivt med ansvarsfullt spelande och har en avdelning som enbart jobbar med dessa frågor. Bolaget vidtar även ett antal åtgärder för att förhindra spelberoende och sammanfattar dessa i fyra punkter:

- ett självtest för spelare som misstänker att de ligger i riskzonen för att bli spelberoende,
- cyberkontroll, som är ett verktyg föräldrar kan använda för att hindra sina barn från att spela på Betssons sidor,
- en support för anhöriga som misstänker att deras nära är spelmissbrukare, och
- framförallt en möjlighet för spelaren själv att lägga in gränser för hur mycket han/hon kan spela för under exempelvis en månad.

Vad gäller monopolets framtid så är Betsson av uppfattningen att det svenska monopolet kommer att avregleras inom fem till tio år. Anledningen till att det inte kommer att gå fortare beror på den juridiska processen som medför att åtminstone tre år kommer att passera innan EU kan göra något. Skulle det svenska spelmonopolet inte avregleras tror Betsson att staten kommer att bli fälld i EG-domstolen och tvingas att betala skadestånd.

4.2.3 Intervjusvar Expekt

Kontakten med Expekt har skett genom Dan Vikman som är Press- och PR-manager på företaget. Det är bolagets syn på spelmonopolet som har eftersträvats, därför utgör dessa svar bolagets synpunkter och inte Dan Vikmans personliga åsikter. Därav återges Expekt som respondent när svar återges och analyseras.

Expekt anser inte att det svenska spelmonopolet är optimalt då företaget menar att det inte finns något konkret som visar att ett monopol är det optimala för den svenska spelmarknaden. Fler aktörer gör att marknaden enligt Expekt blir bättre på alla plan, inte minst för kunden. Ett monopol är en rest från ett politiskt kontrollerat samhälle som inte finns längre, den nya öppenheten och tillgängligheten i samhället gör att ett spelmonopol enligt Expekt spelat ut sin roll för länge sedan. Enligt Expekt skulle en avreglerad spelmarknad generera positiva effekter för statskassan, då staten har alla möjligheter att se till att intäkterna från spelbolagen stannar inom landet. En sådan avreglering skulle enligt Expekt inte innebära att en totalt avreglerad marknad utan några regler skapas. Däremot tror bolaget på en mer öppen, men fortfarande reglerad spelmarknad, där tre-fyra bolag utöver Svenska Spel tillåts inneha licenser att bedriva spel och konkurrera på samma villkor som Svenska Spel.

I och med en avreglering skulle Expekt kunna göra reklam helt öppet i de kanaler de själva vill vilket enligt bolaget skulle innebära att de kunde nå kunden mycket lättare. Expekt förklarar också att om inte den svenska lagstiftningen sett ut som den gjorde, och fortfarande ser ut som den gör, så skulle Expekt troligen ha byggt upp sin verksamhet i Sverige. Nu blev valet istället Malta. Bolaget anser att Malta är ett utmärkt exempel på hur man med modern och genomtänkt lagstiftning kan skapa en kontrollerad och attraktiv men ändå, för staten, lukrativ marknad. Den intäkt som spelbolagen där genererar till staten beräknas år 2007 passera vad staten erhåller från turismen.

Enligt Expekt ser bolaget allvarligt på spelmissbruk. Genom att bolaget sköter spelen online kan de ha god kontroll på kunder som eventuellt ligger i riskzonen för att drabbas av ett spelmissbruk. Expekt har dygnetruntbevakning av spel vilket gör att personalen online kan följa när en spelares beteende eskalerar åt ena eller andra hållet. Företaget menar att kunderna lätt kan få hjälp via kundtjänsten och att de kan sätta upp insättningsgränser och stänga av sig från olika produkter när de själva vill. Bolaget förklarar vidare att de genomför en studie tillsammans med en gren av Harvard gällande spelmissbruk och att de tidigare samarbetat med Oxford University gällande en stor onlineundersökning om speltendenser och spelmissbruk.

Missbruk uppstår ur individens beroende och beteende och det finns inget direkt samband mellan missbruk och marknadsföring menar Expekt. På den punkten anser bolaget att Svenska Spels alla butiker är en större inkörsport till spelmissbruk då det är väldigt lätt och enkelt att spela över disk för pengar ingen riktigt vet var de kommer från medan Expekt som onlineföretag har ett helt annat filter. Expekt menar att Svenska Spel har ett djupt rotat fäste bland 60-talister och äldre eftersom varumärket är väldigt etablerat med all reklam som pumpats ut genom åren. Expekts spelutbud är däremot mycket fräschare och bättre och bolaget ska därför ses som ett bättre alternativ.

Spelmonopolet är enligt Expekt förlorat på lång sikt och vacklar betänkligt på kort sikt. Det finns varken ekonomiska eller sociala skäl att slå vakt om det svenska spelmonopolet anser bolaget. Skulle det dock mot alla förmodan inte gå förlorat så tror Expekt att opinionstrycket kommer att öka inom Sverige och via EU. Bolaget tror också att spelmissbruket kommer att öka i Sverige, speciellt på snabba maskiner och skraplotter, bland kvinnor och unga om inte spelmonopolet avregleras.

4.3 POLITIKERS SYN PÅ DAGENS MARKNAD I FÖRHÅLLANDE TILL EN AVREGLERAD MARKNAD

Informationen i detta kapitel är insamlad från svaren på frågeformuläret, finns under metodavsnittet, som mailats ut till politikerna.

4.3.1 Intervjusvar Lars Wegedal (s)

Lars Wegedal är socialdemokratisk riksdagsman sedan 1998 och sitter i kulturutskottet som bland annat behandlar frågor om spel och lotterier. Lars bör betraktas som en av dem inom partiet som är mest insatt i debatten kring spelmarknaden och har vid flertalet tillfällen deltagit i debatten i Riksdagens kammare kring området. Han har också skrivit en del motioner och interpellationer kring ämnet⁸⁹ samt deltagit i en TV-debatt.⁹⁰

På frågan om han anser att den svenska spelmarknaden bör avregleras tycker Lars att marknaden fortsatt bör vara reglerad på grund av de stora risker som finns för konsumenterna på marknaden. De aktörer som har tillstånd idag bör även fortsättningsvis vara de som får finnas på marknaden anser han.

Den förändring som dock bör ske anser Lars är att främjandeförbudet i 38 § lotterilagen bör stärkas för att skydda de aktörer som finns på den legala marknaden och han har heller inget emot att blockera de utländska aktörerna på Internet från spel för oss svenskar eller i alla fall begränsar betalningsflödena till dem. Dessutom tycker Lars att större fokus bör läggas på spelandets avigsidor.

En fråga berörde den stora mängd pengar som Svenska Spel och ATG lägger på reklam och hur väl detta stämmer överens med motivet med den reglerade spelmarknaden som ju bland annat är att värna om folkhälsan. Här refererar Lars till en nyligen presenterad undersökning från Folkhälsoinstitutet som visat att det inte finns bevis för att en ökad marknadsföring innebär en ökad risk för spelberoende. Vidare svarar Lars att den stora del marknadsföring som förekommer från de statliga bolagen är en motvikt till all icke tillåten marknadsföring från icke legala aktörer i Sverige som finns i svenska tidningar och vissa TV-kanaler. Det finns tydliga effekter på minskad marknadsföring från de legala aktörerna efter de tillfällen då svenska domstolar förbjudit de icke legala aktörernas marknadsföring. Lars lyfter också fram att de legala aktörerna inte har rätt till marknadsföring av de mest riskfyllda produkterna som till exempel värdeautomatspelen och att han vid sin kontakt med de utländska spelaktörerna ofta får höra att Svenska Spel är ledande vad gäller spelansvar.

Lars är inte så säker på att statens inkomster skulle minska om spelmarknaden avreglerades då han tror att omsättningen totalt på spelmarknaden kommer att öka avsevärt. Detta kommer i sin tur leda till en kraftig ökning av spelberoendet och på det området är Svenska Spel en framgångsrik aktör och kan använda det till sin fördel menar Lars.

På frågan om hur en avreglering av spelmarknaden skulle påverka svensk idrottsverksamhet och klubbarna runt om i landet tror Lars inte på att en licensmarknad kan ersätta intäkterna från Svenska Spel. Han menar att eftersom de utländska spelbolagens verksamheter bygger på hög återbetalning, hög andel återspel och hög omsättning så kan de inte kompensera för det bortfall som sker om marknaden delas upp. Den vinst som går till staten, ideella verksamheter som till exempel idrotten, ungdomsstyrelsen och hästsporten kommer

⁸⁹ Riksdagen, 2007

⁹⁰ SvenskaFans, 2008

naturligtvis bli mindre eftersom de privata bolagen också har sina aktieägare att ta hänsyn till.

För att få bort de utländska aktörerna från den svenska marknaden menar Socialdemokraterna att regeringen bör arbeta mycket hårdare för att få bort illegal spelverksamhet från marknaden. Det syftar framför allt på de illegala spelautomaterna som finns och alla dessa annonser för spel på utländska bolag som finns i svenska medier.

Lars tror inte att regeringen kommer att avreglera spelmarknaden helt utan möjligen kommer en licensreglerad marknad införas där vissa delar av marknaden fördelas mellan olika sökande. Spelmarknaden har hittills varit förbehållen nationell lagstiftning men nu har ju EU ställt krav på en förändring av spelmarknaden. Lars tror att marknaden kommer att få fortsätta vara reglerad om regering tydligt balanserar spelmarknaden med insatserna mot spelberoende.

På frågan om till vilken verksamhet pengarna från en eventuell utförsäljning av Svenska Spel ska tillfalla börjar Lars med att nämna att han aldrig tror att en utförsäljning blir aktuell. Men om olyckan skulle vara framme som han uttrycker det så utgår han från att pengarna kommer att tillfalla statskassan och att pengarna till idrotten och andra verksamheter därefter får fördelas över budgeten. En lösning som Lars ser som djupt olycklig.

4.3.2 Intervjusvar Mats G Nilsson (m)

Mats G Nilsson har suttit i riksdagen för Moderaterna sedan 2006. Han är ledamot i Socialförsäkringsutskottet samt suppleant i Socialutskottet och har under hösten 2007 själv skrivit en motion med rubriken "Försäljning av Svenska Spel" samt varit med att utarbeta Moderaternas motion "Omreglera den svenska Spelmarknaden".⁹¹

Spelmarknaden bör avregleras då det inte finns några sakliga skäl till att ha monopol kvar anser Mats. Istället vill han att ett licenssystem införs där licensen bör avgiftsbeläggas för att stödet till idrotten samt arbetet mot spelmissbruk säkerställs. Vidare menar han att Svenska Spels reklambudget inte stämmer överens med påståendet att vi ska ha monopol för att begränsa spelandet. Han svarar att lagstiftningen kring marknadsföringen av spel nog är bra såvitt han kan bedöma.

Vid en avreglering av spelmarknaden menar Mats att statens stora inkomster från Svenska Spel kommer att ersättas av den avgiftsbelagda licensen och att avregleringen inte nödvändigtvis kommer att innebära att staten får lägre inkomster än tidigare. En avreglering ger också möjligheter för idrottsklubbarna att själva välja samarbetspartner vilket gör att de kan bli mindre beroende av staten än tidigare menar han. Han är övertygad om att klubbarna kommer att tjäna på en avreglering och hänvisar till att de idag har att välja mellan att få stöd från en aktör eller att inte få stöd av spelbranschen överhuvudtaget. Sponsringen hålls nere av det nuvarande spelmonopolet tycker han. Mats lyfter också fram att arbetstillfällen kommer att uppstå om utländska spelbolag får etablera sig i Sverige på allvar.

Nivån på spelberoendet beror enligt Mats på vilka lagar och regler som finns samt på vilka insatser som görs för att motverka beroendet. Nivån påverkas inte av om spelbolaget är offentligt eller privat anser han. På frågan om hur han tror att de svenska spelarna kommer att agera om marknaden inte avregleras svarar Mats att: "spelmonopolet vittrar sönder

⁹¹ Riksdagen, 2007

inifrån”. Han menar att problemet idag inte är att svenskarna väljer att spela på företag som Unibet utan att lagstiftningen behandlar seriösa spelbolag som Unibet som rena bluff och båg företag. Det gör att människor kan bli lurade anser han.

Mats anser inte att något bör göras för att få bort de utländska spelbolagen från marknaden och uppmärksammar att de flesta av dessa är svenska företag som är stationerade utomlands. Han menar att spelmonopolet förr eller senare kommer att falla efter påtryckningar från EU, och framhåller att Sverige själva bör agera för att få avregleringen att ske under ordnade former.

På frågan vad som bör göras med pengarna från en eventuell utförsäljning av Svenska Spel svarar Mats att det finns många varianter, själv tycker han att det bästa vore att en stor del av summan överförs till en stiftelse som idrottsrörelsen får förfoga över.

4.3.3 Intervjusvar Elina Linna (v)

Elina Linna har varit riksdagsledamot för Vänsterpartiet sedan valet 2002 och sitter i Socialutskottet vilket bland annat behandlar frågor om spelmissbruk. Även Elina har precis som Torbjörn Björlund skrivit två motioner om spel och spelberoende tillsammans med några partikollegor. Hon sitter även som suppleant i Justitieutskottet.⁹²

Elina anser inte att spelmarknaden bör avregleras då hon är övertygad om att staten kan förväntas ta ett större socialt ansvar än privata spelbolag. Hon menar att så länge Svenska Spel är ett statligt bolag kan dess policy påverkas i demokratisk ordning av riksdagen. Istället för en avreglering av spelmarknaden svarar Elina att Vänsterpartiet förespråkar att hårdare krav ställs på Svenska Spel för att se till att mer av vinsten går till forskning om och hjälp till spelmissbrukare. Hon lyfter också fram angående detta att Vänsterpartiet agerat emot såväl inrättandet av statliga kasinon som Internetspel.

Angående den stora omfattning pengar som Svenska Spel och ATG lägger på reklam och om lagstiftningen kring detta bör skärpas svarar Elina att Svenska Spel bör ges direktiv om skyldighet att informera om spelandets skadeverkningar samt om en etisk policy för marknadsföring. Hon hänvisar också till det som gäller för Systembolaget.

På frågan om hur statens inkomster från Svenska Spel bör ersättas vid en eventuell avreglering av spelmarknaden anser Elina att inkomsterna givetvis måste kompenseras inom ordinarie budget. Hon skriver att redan idag bör bidragen till ungdomsidrotten vara oberoende av spelinkomsterna och hänvisar till Vänsterpartiets skuggbudget där partiet som en markering flyttat 50 miljoner kronor av idrottspengarna från Svenska Spel-inkomsterna till den ordinarie budgeten. En eventuell avreglering av spelmarknaden skulle säkert innebära att många idrottsklubbar kommer att få problem på sikt och risken för att spelberoendet skulle öka är uppenbar anser Elina.

Elina och Vänsterpartiet menar att problemet med att det utländska företagen bör lösas genom internationella diskussioner. För att få fler svenskar att spela svenskt måste möjligheterna till att stärka lagstiftningen undersökas anser hon och hänvisar till Danmark där Internetspel som inte är formulerade på danska är olagliga. Det lär göra marknaden mycket mindre intressant för utländska spelbolag tror hon.

⁹² Riksdagen, 2007

4.3.4 Intervjusvar Torbjörn Björlund (v)

Torbjörn Björlund är Vänsterpartiets talesperson i spel- och lotteri frågor⁹³ och har varit riksdagsman sedan denna mandatperiods början, hösten 2006. Torbjörn har tillsammans med några av sina kollegor i Vänsterpartiet skrivit två större motioner om spel och spelberoende de senaste två åren, vilket är ett tecken på att han hänger med i den aktuella debatten kring spelmarknaden. Till vardags sitter han som suppleant i Arbetsmarknadsutskottet, Försvarsutskottet och Kulturutskottet.⁹⁴

Torbjörn anser inte att spelmarknaden bör avregleras eftersom det kan ställa till mycket problem med spelmissbruk och spelberoende. Dessutom måste kopplingen till idrottsrörelsens finansiering klargöras menar han. Den förändring av spelmarknaden han istället vill se är i så fall att en hårdare blockering av de utländska bolag som försöker tränga sig in på den svenska marknaden inför. Möjligen bör också ett ännu intensivare arbete med spelmissbruk tillämpas anser han.

På frågan om han anser att lagstiftningen kring marknadsföring av spel bör skärpas anser Torbjörn att det bör den med tanke på hur reklam påverkar människor, inte minst ungdomar. Han tycker att en jämförelse med marknadsföringen av Systembolaget och alkohol kan göras för att se en lagom nivå.

Om regeringen skulle besluta om en avreglering av spelmarknaden tycker Torbjörn att för att kompensera inkomsterna bör spelbolagen beskattas på något sätt eller att staten kräver kompensation för de eventuella kostnader som uppstår för spelmissbruk. Torbjörn menar att en eventuell avreglering av spelmarknaden naturligtvis påverkar idrottsverksamheten negativt om man inte hittar ett sätt att kompensera bidragen till denna via stadsbudgeten eller via något slags avgifter från spelbolagen. Annars drabbas såväl idrottsklubbarna runt om i landet som centrala organisationer såsom Riksidrottsförbundet.

Torbjörn är ganska säker på att spelberoendet kommer att öka om marknaden släpps fri. Om marknaden inte skulle avregleras tror han att de flesta svenskar som nu spelar hos Svenska Spel kommer att fortsätta med det istället för att gå över till att spela på någon av de utlandsbaserade företagens hemsidor. Svenska Spel kommer ju ha en särställning gentemot de andra bolagen då som nu menar han.

På frågan vad som bör göras för att få fler svenskar att spela svenskt tror Torbjörn att de utländska aktörerna kommer att dra sig undan mer och mer om marknaden inte öppnas upp för fler aktörer än vad som är fallet nu. Om man dessutom ser till att hindra att reklam från de utländska bolagen förekommer i svenska media kan det också bidra till att fler spelar svenskt menar han.

Om regeringen inte beslutar sig för en avreglering av spelmarknaden tror Torbjörn att EU kommer att driva på för en avreglering om inte regeringen står tillräckligt starkt i försvaret av den reglerade marknaden. Att regeringens försvar är tillräckligt starkt bedömer han som osäkert då den borgerliga regeringen är kluven i frågan. Vid en eventuell utförsäljning av Svenska Spel anser Torbjörn att pengarna bör tillfalla staten eftersom Svenska Spel är ett statligt bolag, med andra ord i folkets ägo. Möjligen kan viss utdelning till idrotten bli aktuell, kanske genom någon slags fond tycker han.

⁹³ Utas, 2007

⁹⁴ Riksdagen, 2007

4.3.5 Intervjusvar Egon Frid (v)

Vänsterpartiets Egon Frid har varit riksdagsledamot sedan valet 2006 och sitter som ledamot i Civilutskottet samt är suppleant i Trafikutskottet. Egon var med och utträttade de två motioner om spel och spelberoende som Vänsterpartiet framställt de senaste två åren, den senaste nu i höstas. Därmed är han insatt i frågor kring spelmarknaden.⁹⁵

Egon anser inte att spelmarknaden bör avregleras då han är orolig för att en avreglerad marknad leder till ännu mer spelande och han anser att det redan idag är ett alltför stort problem med den nuvarande nivån på spel. Han menar att det istället behövs hittas möjligheter till att begränsa spelmarknaden och för att få spelandet att minska för folkhälsans skull. Det här kan göras genom att antal spelformer och reklamen för spel begränsas tycker han. För att begränsa reklamen bör lagstiftningen kring marknadsföringen skärpas tycker han.

För att täcka de av statens inkomster som faller bort om spelmarknaden skulle avregleras menar Egon att det bör göras en övervägning om att täcka bortfallet med en annan form av beskattning. Egon anser att idrottsrörelsens finansiering vid en eventuell avreglering av spelmarknaden är ett större problem än statens skattebortfall. Han anser att idrottsrörelsen måste kompenseras och garanteras fortsatt stöd från staten.

På frågan om vad han tror kommer att hända med spelberoendet om marknaden släpps fri är han övertygad om att det kommer att bli ännu större problem med spelberoendet idag om marknaden släpps fri. Om marknaden inte avregleras tror Egon att Svenska Spels marknadsandel är tillräckligt stor för att bolaget ska hävda sig gentemot de utländska Internetföretagens verksamhet även i fortsättningen. Angående vad som bör göras för att få fler svenskar att spela svenskt ser Egon att lämpliga åtgärder är att begränsa reklamen för spel överhuvudtaget och då även reklamen för utländska spelbolag.

Till sist tror Egon att om regeringen inte beslutar om en avreglering av spelmarknaden kommer EU att agera för att den svenska marknaden öppnas för spel. Han anser också att pengarna från en eventuell utförsäljning av Svenska Spel rimligen bör tillfalla idrottsrörelsen.

4.3.6 Intervjusvar Dan Kihlström (kd)

Dan Kihlström deltog i en omfattande debatt om spel- och lotterifrågor i riksdagens kammare i april detta år och var med och tog fram det betänkande från Kulturutskottet som låg till grund för denna debatt. Han har under sin tid som riksdagsledamot, från och med valet 1998, varit med och författat flertalet motioner inom området ihop med partikamrater från Kristdemokraterna. Idag sitter han förutom platsen som ledamot i Kulturutskottet också som suppleant i Socialutskottet och Civilutskottet.⁹⁶

Dan Kihlström förespråkar en omreglering av spelmarknaden. Han tror att det är ohållbart att behålla den nuvarande ordningen med Svenska Spel och ytterligare några aktörer som får agera lagligt. Han menar att det stora hotet är alla de bolag som agerar från utlandet utan kontroll. Vid en omreglering vill Dan se fortsatt kontroll inte minst sett ur en social- och folkhälsoaspekt. Mer preciserat anser Dan att någon typ av licenssystem där seriösa bolag kan ansöka om tillstånd att verka på den svenska marknaden är en bra lösning. För att säkerställa att staten fortfarande får inkomster ska dessa bolag betala skatter och avgifter

⁹⁵ Riksdagen, 2007

⁹⁶ Ibid.

eller del av omsättning/vinst till staten tycker han och anser även att gränserna bör vara fortsatt bevakade och att vinstpengarna inte får föras ut ur landet.

När det gäller den stora summan pengar som Svenska Spel lägger på reklam för att locka till sig spelare anser Dan att bolaget går över gränsen för vad som kan anses godtagbart angående aggressiv marknadsföring. Han menar att lagstiftning som bekant finns men ifrågasätter hur väl den tillämpas i praktiken. Dan svarar att det alltid finns en fara att idrottsverksamheten drabbas vid en eventuell avreglering eftersom den mer eller mindre är beroende av spelintäkterna. Han anser att omregleringen bör göras på sådant sätt att fortsatt bidrag kan ges till idrottsverksamheten och till sociala insatser och menar vidare att om spelandet generellt skulle gå ned skulle stödet till idrotten få återverkningar. Angående spelberoendet svarar Dan att det kommer att öka om marknaden släpps helt fri.

Dan tror att fler svenskar kommer att spela på de utländska bolagens hemsidor om marknaden inte avregleras eftersom de ger bättre odds. Om regeringen inte beslutar sig för en avreglering av spelmarknaden tror Dan att EU, sett ur ett marknadsperspektiv, kommer att ha synpunkter men att Sverige kommer att kunna hävda social och folkhälsoskäl som försvar för att behålla en reglerad marknad.

5 ANALYS

Under detta avsnitt analyseras den insamlade empirin utifrån den teoretiska referensramen. Avsnittet är uppdelat i tre delar baserat på de tre problemfrågorna.

5.1 NULÄGET PÅ MARKNADEN

Det finns framförallt två grundläggande och nödvändiga artiklar i EG-fördraget som utgör en grund för den fria rörligheten av varor och tjänster inom EU samt rätten för varje medlemslands medborgare att fritt tillhandahålla tjänster från ett annat medlemsland. Artikel 31 i EG-fördraget värnar om gemenskapens intressen och att dessa ej bryts vad gäller statligt ägda handelsmonopol som berör den gemensamma marknaden. Artikel 49 är den andra och den reglerar rätten för varje medborgare i ett medlemsland att fritt tillhandahålla tjänster i ett annat medlemsland utan att vara bosatt där.⁹⁷ Den tekniska utvecklingen har i stor utsträckning bidragit till ökade möjligheter för fri rörlighet för varor och tjänster, där Internet får anses som den viktigaste faktorn. Detta har inneburit att svenska spelare har fått ytterligare valmöjlighet vad gäller utbud av spel på marknaden, vilket indirekt påverkar det svenska spelmonopolet genom att dessa aktörer får det svårare att uppnå sitt syfte och att bidra till att kontrollera spelberoende. Det råder nu delade meningar kring hur politikerna och de berörda aktörerna ska ta ställning till bland annat den nationella lagstiftningen respektive EU:s EG-fördrag, och främst artiklarna 31 och 49.

Svenska Spel är ett statligt ägt bolag som agerar på den svenska spelmarknaden. Svenska Spel anser inte att dagens spelmarknad är optimal eftersom illegala aktörer kan verka fritt i Sverige och konkurrensen därmed sker på ojämlika villkor. Nu kan man ju fråga sig om de utländska bolagen kan kallas för illegala aktörer, eftersom det är fritt för den enskilda svenska spelaren att spela hos dessa bolag om han så önskar. Även om Svenska Spel anser att den svenska spelmarknaden på något sätt bör avregleras, så påpekar företaget att marknaden fortfarande i någon form ska vara reglerad. Huruvida det ska råda monopol, licenssystem eller något helt annat anser Svenska Spel är en fråga för politikerna.⁹⁸

Det ska dock påpekas att Artikel 31 i EG fördraget inte förbjuder statliga handelsmonopol, förutsatt att dessa monopol är anpassade till en icke-diskriminerande karaktär. Svenska staten motiverar Spelmonopolet med att värna om allmänintresset och skydda invånarna från spelmissbruk. Det råder delade meningar kring huruvida detta syfte uppfylls samt kring hur det motiveras.⁹⁹ Anledningen till att Betsson tycker att en avreglering bör ske är att man anser att spelmonopolet strider mot EG-rätten när Sverige har en aktör som genom monopol missbrukar sin ställning. Betsson förklarar att utöver det rättsliga argumentet kan bolaget inte finna att några argument som regeringen lägger fram för monopolet håller. Betsson säger att de inte kan se på vilket sett monopolistens spel är mer ansvarsfulla än bolagets egna.

Lars Wegendal som är socialdemokratisk riksdagsman anser å andra sidan att främjandeförbudet i 38 § lotterilagen bör stärkas för att skydda de aktörer som finns på den legala marknaden. Lars berättar också att han inte har något emot att blockera de utländska aktörerna på Internet från spel för oss svenskar eller i alla fall begränsar betalningsflödena till dem.¹⁰⁰ Detta trots att EG fördragets artikel 31 och 49 är grundläggande och nödvändiga bestämmelser för den inre marknads existens. Även Elina Linna som är

⁹⁷ EG-fördraget

⁹⁸ Intervjusvar Svenska Spel

⁹⁹ EG-fördraget

¹⁰⁰ Intervjusvar Lars Wegendal (s)

riksdagsledamot för Vänsterpartiet delar Lars Wengendals uppfattning och anser att spelmarknaden inte bör avregleras eftersom hon är övertygad om att staten kan förväntas ta ett större ansvar än privata aktörer.¹⁰¹ Torbjörn Björnlund är Vänsterpartiets talesperson i spel- och lotterifrågor och anser även han att det svenska spelmonopolet inte bör avregleras och motiverar det med samma argument som tidigare nämnda politiker, det vill säga tron om att en avreglering kan ställa till med mycket problem med spelmissbruk. Torbjörn Björnlund nämner också ett annat aktuellt ämne i sammanhanget, finansieringen av idrottsrörelsen, som anledning till att behålla spelmonopolet.¹⁰²

Dessa politikernas ställningstaganden grundar sig på det undantag som finns i EG-fördraget som bland annat säger att statliga handelsmonopol och andra hinder för friheten att tillhandahålla tjänster accepteras under vissa förhållanden. Ett av de kraven är att monopolerna eller handelshindren finns till för att ta hänsyn till allmänintresset. Det krävs också att de medverkar till förverkligandet av det avsedda syftet och inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta syfte.¹⁰³

Spelbolaget Betsson menar att Svenska Spels monopolställning drabbar den enskilda svenska spelaren i form av högre priser och sämre produkter. Expekt Ltd är ett annat utlandsbaserat spelbolag som också anser att det svenska spelmonopolet bör avregleras då den nya öppenheten och tillgängligheten har bidragit till att spelmonopol har spelat ut sin roll för länge sedan. En avreglerad marknad skulle säkerligen innebära fler aktörer på marknaden och detta skulle framförallt gynna kunden enligt Expekt.^{104 105}

De utlandsbaserade spelbolagen får medhåll av politikerna Mats G Nilsson och Dan Kihlström. Mats G Nilsson sitter som ledamot i riksdagen för Moderaterna och Dan Kihlström för Kristdemokraterna. Mats G Nilsson anser bland annat att det inte finns några sakliga skäl till att behålla monopolerna och tycker därmed att en avreglering bör ske. Mats anser inte att de utländska spelbolagen ska uteslutas från den svenska spelmarknaden eftersom de flesta av dessa är svenska företag som är baserade utomlands på grund av den svenska lagstiftningen. Istället för att utesluta dessa företag bör man genomföra en avreglering under ordnade former. Dan Kihlström är också för en avreglering av det svenska spelmonopolet, detta eftersom han ser en ohållbar situation med att behålla ordningen med nuvarande monopol. Med att ordningen inte kan behållas syftar han på alla de bolag som agerar i Sverige från utlandet utan kontroll.^{106 107}

Egon Frid som är riksdagsledamot för Vänsterpartiet delar inte Dan Kihlströms och Mats G Nilssons synpunkter och anser inte att spelmarknaden bör avregleras eftersom en avreglerad marknad enligt Egon skulle leda till ännu mer spelande. Egon påpekar dock att han inte tycker att situationen på dagens marknad är optimal och med detta menar han att det redan idag är ett alltför stort problem med den nuvarande nivån på spel. Han menar att det istället behövs hittas möjligheter till att begränsa spelmarknaden för att få spelandet att minska för folkhälsans skull.¹⁰⁸

Förutom diskussionen kring spelmonopolets vara eller icke vara är marknadsförning och reklam kring spel ett aktuellt ämne på rådande spelmarknad. Som tidigare nämnt så säger EU:s lagstiftning kortfattat genom artikel 31 och 49 att det inom unionen ska råda fria

¹⁰¹ Intervjusvar Elina Linna (v)

¹⁰² Intervjusvar Torbjörn Björnlund (v)

¹⁰³ Prop. 2001/02:153

¹⁰⁴ Intervjusvar Betsson

¹⁰⁵ Intervjusvar Expekt

¹⁰⁶ Intervjusvar Mats G Nilsson (m)

¹⁰⁷ Intervjusvar Dan Kihlström (kd)

¹⁰⁸ Intervjusvar Egon Frid (v)

rörlighet för varor och tjänster. EG-fördragets Artikel 50 definierar tjänster som verksamheter av industriell eller kommersiell natur, samt fria yrken och hantverk. Dessutom har det fastställts att lotterireklam och införandet av lotterier i annan medlemsstat är att anse som tjänster.¹⁰⁹ I Sverige är det däremot enligt lotterilagen (1994:1000) förbjudet att marknadsföra utländska aktörer och för deras räkning ta emot insatser.¹¹⁰ Det finns ingen vetenskaplig undersökning som visar att det finns ett samband mellan marknadsföring av spel och spelmissbruk enligt Betsson. Däremot tycker Betsson att det är anmärkningsvärt att Svenska Spel, som utger sig för att vara en förebild för ansvarsfullt spelande, lägger otroliga summor på marknadsföring varje år.¹¹¹

Betsson är inte ensam om att ha uppmärksammat detta, även politikern Dan Kihlström tycker att Svenska Spel går över gränsen för vad som kan anses som godtagbart gällande aggressiv marknadsföring. Dan tycker att det bör ifrågasättas hur väl lagstiftningen kring marknadsföring av spel tillämpas, något som även Torbjörn Björnlund anser. I vilken utsträckning Svenska Spel bör marknadsföra sig är svårt att säga. För att få fram en lagom nivå på marknadsföringen av spel kan en jämförelse med marknadsföringen av Systembolaget göras enligt Torbjörn Björnlund. Denna jämförelse med alkoholmonopolet är han inte ensam om att lyfta fram då även Elina Linna hänvisar till Systembolaget.^{112 113 114}

Egon Frid kommenterar inte Svenska Spels marknadsföring direkt utan anser att marknadsföringen bör skärpas och får medhåll av Elina Linna. Elina tycker att Svenska Spel bör ges direktiv om skyldighet att informera om spelandets skadeverkningar samt om en etisk policy för marknadsföring. Expekt, precis som Betsson, ser inte något samband mellan marknadsföring av spel och spelmissbruk utan anser att spelmissbruk uppstår ur individens beteende.^{115 116}

Svenska Spel är inne på samma linje och förklarar sin marknadsföring med att påpeka att det inte finns någon forskning som visar att omfattningen av marknadsföringen har betydelse för att spelmissbruk ska utvecklas. Det är istället budskapet som har betydelse. Svenska Spel förklarar att de själva valt att vara mycket restriktiva med att marknadsföra produkter som de vet är förenade med större risker, till exempel värdeautomaterna, och har därför helt avstått från att marknadsföra dessa. Lotto och Triss däremot marknadsförs eftersom de enligt Svenska Spel inte har någon konstaterad koppling till osunt spelande. Svenska spel vill poängtera att syftet med deras marknadsföring och spelutbud inte är att öka det totala spelandet utan att få svenska folket att spela på mindre riskfyllda spel. Svenska Spel påpekar att det ingår i deras uppdrag att kanalisera spelandet från oreglerade aktörer till en säker miljö.¹¹⁷

Lars Wegendal är politikern som delar Svenska Spels uppfattning och refererar till en nyligen presenterad undersökning från Folkhälsoinstitutet som visar att det inte finns bevis för att en ökad marknadsföring innebär en ökad risk för spelberoende. Han förklarar Svenska Spels omfattande marknadsföring av spel som en motvikt till all icke tillåten marknadsföring som förekommer från utlandsbaserade bolag. Resonemanget grundar han på de tillfällen när Svenska Spels marknadsföring minskat till följd av att svenska domstolar förbjudit utländska bolags marknadsföring av spel. Lars lyfter också fram att Svenska Spel

¹⁰⁹ EG-fördraget

¹¹⁰ Lotterilagen (1994:1000)

¹¹¹ Intervjusvar Betsson

¹¹² Intervjusvar Dan Kihlström (kd)

¹¹³ Intervjusvar Torbjörn Björnlund (v)

¹¹⁴ Intervjusvar Elina Linna (v)

¹¹⁵ Intervjusvar Egon Frid (v)

¹¹⁶ Intervjusvar Expekt

¹¹⁷ Intervjusvar Svenska Spel

inte har rätt till marknadsföring av de mest riskfyllda produkterna som till exempel värdeautomatspelen.¹¹⁸

5.2 EN SPELMARKNAD UTAN MONOPOL

Det finns olika former av monopol: legala, naturliga och faktiska monopol. Möjligheterna till att införa konkurrens på en marknad beror i högsta grad på vilken form av monopol som råder. Den vanligaste formen av monopol är legala monopol, det vill säga sådana monopol som baseras på lagstiftning eller på politiska beslut. Legala monopol omfattas av någon form av prisreglering, om inte särskilda skäl talar mot detta.¹¹⁹ Den svenska spelmarknaden är förbehållen staten, folkrörelserna och hästsporten. Aktörerna har mer eller mindre monopol på sin del av marknaden, därmed råder det ingen direkt konkurrens aktörerna mellan.¹²⁰

Ett marknadsmisslyckande kan definieras som en situation där marknaden själv inte klarar att fördela resurser på ett effektivt sätt. Då krävs det att staten går in och agerar för att få marknaden att fungera.¹²¹ Svenska staten har motiverat spel som ett hälsoproblem och har därför agerat för att få marknaden att fungera. På grund av detta är den svenska spelmarknaden idag statligt reglerad för att minska det spelmissbruk som staten anser resulterar i stora sociala och ekonomiska problem.¹²²

Det finns framför allt tre orsaker som bidrar till att ett marknadsmisslyckande uppstår och en av dessa är så kallade externa effekter. För att en marknad själv ska fördela resurser på ett effektivt sätt krävs att de externa effekterna tas av företagen. Med externa effekter menas de kostnader och förmåner som påverkar tredje part vid en transaktion. Externa kostnader är sådana kostnader som staten får betala men som orsakats av de enskilda företagen.¹²³ En spelmarknad med helt fri konkurrens och utan någon slags kontroll från staten skulle med all sannolikhet innebära stora sociala kostnader för staten eftersom det inte är säkert att företagen står för de externa kostnaderna i form av konsekvenserna av spelmissbruk. Den statligt reglerade marknaden bidrar till att spelmissbruket kan kontrolleras och därmed minskas.¹²⁴

5.2.1 Konkurrens

Betsson anser att spelmonopolet drabbar den enskilde spelaren i form av högre priser och sämre produkter. Bolaget säger att de inte kan se på vilket sett monopolistens spel är mer ansvarsfulla än deras.¹²⁵ Även spelbolaget Expekt är övertygade om att konkurrens skulle gynna kunderna via bättre utbud kombinerat med lägre priser och högre vinster. Bolaget skulle också kunna göra reklam helt öppet i kanaler som de själva tycker gynnar bolaget bäst.¹²⁶ Dan Kihlström är av tron att fler svenskar kommer att börja spela på de utländska bolagens hemsidor om spelmarknaden förblir reglerad eftersom de ger bättre odds.¹²⁷ I en rad rapporter har det visat sig att en regelreformerings medfört positiva effekter för konsumenterna. De positiva aspekterna som lyfts fram är att utbudet och tillgängligheten

¹¹⁸ Intervjusvar Lars Wegendal (s)

¹¹⁹ Konkurrensverket, 2002

¹²⁰ Intervjusvar Betsson

¹²¹ O'Sullivan & Sheffrin, 2006

¹²² Prop. 2001/02:153

¹²³ Case et al, 1999

¹²⁴ Intervjusvar Svenska Spel

¹²⁵ Intervjusvar Betsson

¹²⁶ Intervjusvar Expekt

¹²⁷ Intervjusvar Dan Kihlström (kd)

på marknaden ökat samt att nya produkter tillhandahållits, servicen ökat och prisernas sänkts.¹²⁸

Det har även konstaterats att företag som tidigare agerat på en marknad som skyddats från konkurrens har kunnat skapa sig en stabil och stark ställning på den nya marknaden med fördelar som finansiell styrka och större kunskap och erfarenhet på marknaden.¹²⁹ Svenska Spel har genom historien haft en stabil ställning på marknaden och enligt Betsson är detta givetvis en nackdel för Betsson vid en avreglering. Betsson tror att konkurrensen från Svenska Spel kommer att bli tuff då Svenska Spel nu ges tid till att stärka sin ställning och sitt varumärke utan konkurrens. Vid en avreglering anser Betsson att Svenska Spel kommer vara en aktör med ett oerhört starkt varumärke som innehar en dominerande ställning vilken de kommer att missbruka. Expekt ser även de konkurrenshinder på en avreglerad marknad främst hos målgruppen 60-talister och äldre då Svenska Spel som varumärke är så pass inarbetat hos dessa människor.¹³⁰

Svenska Spel ser däremot en konkurrensfördel med en avreglering eftersom bolaget redan idag och sedan lång tid tillbaka arbetar utifrån det regelverk som gäller för den svenska spelmarknaden. En oreglerad marknad skulle sannolikt inte innebära att ett regelverk som styr hur verksamheten ska bedrivas inom landets gränser försvinner.¹³¹ En regelreformerings kan dock resultera i att det uppstår en svårighet för nyetablerade företag att konkurrera med den redan etablerade dominanten, åtminstone på kort sikt. Speciellt svårt har det visat sig vara att få en väl fungerande konkurrens på en marknad som tidigare varit präglad av ett legalt monopol.¹³²

5.2.2 Avreglering

När det finns stora vinster att hämta på en marknad så tenderar det att resultera i en hårdare konkurrens i form av nyetableringar på marknaden. Med fler företag som konkurrerar på marknaden så ökar utbudet av produkter och tjänster, vilket leder till att prisökningar och vinster pressas.¹³³ Betsson är ett av de bolag som valt att fokusera på den svenska spelmarknaden eftersom det finns stora vinster att hämta då en aktör innehar en dominerande ställning. Bolaget förespråkar därför en avreglering på den svenska spelmarknaden för samtliga spel. På en avreglerad marknad tycker Betsson att de nya aktörerna ska erlägga en avgift som ska gå till att finansiera idrottsrörelsen i Sverige.¹³⁴ Svenska Spel påpekar vikten av att samtliga aktörer på en avreglerad marknad omfattas av samma regler och att dessa följs. Bolaget anser att en avreglerad marknad ändå bör vara reglerad i någon form, till exempel genom ett licenssystem. En avreglering skulle enligt bolaget innebära konkurrens på lika villkor samt samma regler för marknadsföring.¹³⁵

Avreglering innebär inte ett slags regellöst tillstånd där allt är tillåtet. Det innebär att finna andra former av spelregler för att få en bättre fungerande samhällsekonomi. Misstaget att låta avreglering innebära att allt är tillåtet är givetvis fel.¹³⁶ Dan Kihlström tycker att en avreglerad marknad skulle fungera bra med ett licenssystem där seriösa bolag kan ansöka om tillstånd att få bedriva spelverksamhet på den svenska marknaden. Dessa licenser ska

¹²⁸ Konkurrensverket, 2002

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Intervjusvar Expekt

¹³¹ Intervjusvar Svenska Spel

¹³² Konkurrensverket, 2002

¹³³ Braunerhjelm et al, 2002

¹³⁴ Intervjusvar Betsson

¹³⁵ Intervjusvar Svenska Spel

¹³⁶ Sörbom et al, 1993

generera intäkter till staten genom att bolagen som innehar licenserna ska betala skatt och avgifter till staten. Ett alternativ är enligt Dan att eventuellt en del av spelbolagens vinster går till staten för att försäkra sig om att spelbolagen inte flyttar vinstpengarna utomlands.¹³⁷ I Storbritannien är vissa delar av spelmarknaden öppen för privata aktörer. För att bedriva spel krävs dock att företagen har tillstånd eller licens från tillsynsmyndigheten i Storbritannien. Det finns olika licenser beroenden på vem som anordnar spelet samt vilken typ av spel det handlar om. För spel och vadhållning finns inga bestämmelser som reglerar vad pengarna därifrån ska gå till. Istället betalar de privata spelbolagen som fått tillstånd/licens beviljat skatt till staten i form av 15 procent på årets spelöverskott och 15 procent på den avgift som vadhållningsbyrån tar.¹³⁸

Även Mats G Nilsson är inne på samma spår och påpekar att staten skulle kunna ge ut avgiftsbelagda licenser på en avreglerad marknad. Enligt Mats skulle en avreglerad marknad ge möjligheter för idrottsklubbarna att själva välja samarbetspartner, då de idag endast kan välja att få stöd från en aktör eller att inte få stöd alls.¹³⁹ Torbjörn Björlund är oroad för hur idrottsverksamheten kommer att påverkas vid en avreglering. Han tror tvärtom Mats att idrottsverksamheten kommer att påverkas negativt om inte staten hittar ett bra sätt att kompensera bortfallet av pengarna från Svenska Spel till idrottsverksamheten. Han är dock inne på samma spår som några av de andra politikerna och anser att en sådan kompensation skulle kunna vara avgiftsbelagda licenser eller annan form av beskattning.¹⁴⁰

För att uppnå fullkomlig konkurrens på en marknad är ett av villkoren antagandet om alla produktionsfaktorerna är helt rörliga på marknaden. Med rörlighet menas att det inte får finnas några hinder för nya företag att etablera sig på marknaden samt för redan etablerade företag att lämna marknaden.¹⁴¹ Expekt tror inte på en fullkomlig konkurrensmarknad i Sverige utan på en öppen men reglerad spelmarknad där tre-fyra bolag utöver Svenska Spel kan beviljas licens att bedriva spelverksamhet på samma villkor som Svenska Spel.¹⁴² Även Lars Wegendal tror inte att det optimala scenariot på en avreglerad marknad skulle nås med fullkomlig konkurrens. Om en avreglering skulle ske så blir det enligt Lars en licensreglerad marknad där vissa delar av marknaden fördelas mellan olika aktörer.¹⁴³ Vissa delar av Spelmarknaden i Storbritannien är som tidigare nämnt öppna för privata aktörer. Det gäller marknaden för spel och vadhållning vilket innebär att nya aktörer kan söka licens för att bedriva verksamhet inom dessa områden medan lotterimarknaden är förbehållen ett statligt lotteri.¹⁴⁴ Erfarenheter visar att det på en avreglerad marknad som tidigare under en längre tid varit präglad av ett legalt monopol i många fall krävs lika många, om inte fler, regler som tidigare för att få till stånd en väl fungerande konkurrensmarknad.¹⁴⁵

5.2.3 Spelmissbruk

Enligt Spelberoendes riksförbund spelar 95 procent av svenska befolkningen någon gång under livet. Andelen personer mellan 15-74 år som har haft problem med spelandet någon gång bedöms var omkring fyra procent och av dem har ungefär hälften problem nu eller har haft det under senaste året.¹⁴⁶ En person som är spelberoende har inte bara tillfälliga problem med sitt spelande utan kan inte kontrollera det överhuvudtaget. Vid spelberoende

¹³⁷ Intervjusvar Dan Kihlström (kd)

¹³⁸ SOU 2006:11

¹³⁹ Intervjusvar Mats G Nilsson (m)

¹⁴⁰ Intervjusvar Torbjörn Björlund (v)

¹⁴¹ Andersson & Ohlsson, 1995

¹⁴² Intervjusvar Expekt

¹⁴³ Intervjusvar Lars Wegendal (s)

¹⁴⁴ SOU 2006:11

¹⁴⁵ Konkurrensverket, 2004

¹⁴⁶ Folkhälsoinstitutet, 2000

har spelandet fått allvarliga konsekvenser för både spelaren själv och dennes omgivning. Antalet svenskar som klassas som spelberoende är cirka 0,5 procent av befolkningen. Enligt Svenska Spel har siffran legat på samma nivå under lång tid.¹⁴⁷ Problemet med spelberoende är att det är svårt att upptäcka eftersom det varken syns eller luktar¹⁴⁸

De olika spelbolagen som ingår i studien uppmärksammar alla spelberoende i sina verksamheter. Svenska Spel ser allvarligt på spelmissbruk och säger att bolagets arbete med spelansvar genomsyrar hela verksamheten.¹⁴⁹ Betsson meddelar att bolaget är medvetet om att spelberoende är ett stort problem för de fåtal som drabbas av det. Bolaget anser att spelmissbruk måste uppmärksammas och erkännas som problem för att kunna hanteras.¹⁵⁰ Expekt betonar att de inte vill ha kunder som lider skada av spelandet.¹⁵¹ Mer konkret presenterar de olika företagen en del åtgärder och lösningar för att hålla nere och åtgärda spelmissbruk. Det som nämns som åtgärd av alla tre bolagen är möjligheten för spelarna att lägga in insatsbegränsningar för sitt spelande.^{152 153 154} Därutöver tillhandahåller Svenska Spel och Betsson självtest för sina spelare där spelarna själva kan testa om de ligger i riskzonen för att bli spelberoende.^{155 156} Svenska Spel säger att bolaget avstår från att tillhandahålla spelformer som kan uppfattas som aggressiva samtidigt som man bygger in begränsningar i spelen och tar bort sådant som kan uppmuntra till ett överdrivet spelande.¹⁵⁷ Betsson meddelar att bolaget jobbar aktivt med ansvarsfullt spelande då man har en avdelning som enbart jobbar med dessa frågor. Bolaget pekar på sex olika tjänster som bolaget tillhandahåller för att förhindra spelmissbruk. Det rör sig förutom tidigare nämnda självtest och insatsbegränsningar också om en support för anhöriga som misstänker att deras nära är spelmissbrukare och om en cyberkontroll, som är ett verktyg föräldrar kan använda för att hindra sina barn att gå in på bolagets webbsidor.¹⁵⁸ Expekt övervakar sina spel dygnet runt och tillhandahåller lättillgänglig information om organisationer som hjälper spelmissbrukare för dem som upplever att de har problem med sitt spelande. Bolaget genomför även en studie om spelmissbruk tillsammans med en gren av Harvard Medical School och har tidigare samarbetat med Oxford University gällande en stor online-undersökning om speltendenser och spelmissbruk. Vidare finns möjligheten för spelarna att stänga av sig själva från spel under en viss period,¹⁵⁹ något som också Svenska Spel tillhandahåller.¹⁶⁰

Spel som är utformade på ett speciellt sätt ökar risken att bli spelberoende. Det har visat sig att spel med kort tid mellan insats och resultat av spel är en typ av spel där spelberoende tycks uppstå snabbare. Spel som är utformade med moment som innehåller spänning och ger adrenalinkickar hör också till gruppen spel som är utformade med högre risk för spelberoende.¹⁶¹ Angående detta menar Svenska Spel att bolagets produkter alltid utvecklas med spelansvar för ögonen. Med detta menar bolaget att man avstår från spelformer som kan uppfattas som aggressiva samt att man bygger in begränsningar i spelen och tar bort sådant som kan uppmuntra till ett överdrivet spelande. Vidare menar Svenska Spel att

¹⁴⁷ Svenska Spel c), 2007

¹⁴⁸ Spelberoendes riksförbund, 2007

¹⁴⁹ Intervjusvar Svenska Spel

¹⁵⁰ Intervjusvar Betsson

¹⁵¹ Intervjusvar Expekt

¹⁵² Intervjusvar Svenska Spel

¹⁵³ Intervjusvar Betsson

¹⁵⁴ Intervjusvar Expekt

¹⁵⁵ Intervjusvar Svenska Spel

¹⁵⁶ Intervjusvar Betsson

¹⁵⁷ Intervjusvar Svenska Spel

¹⁵⁸ Intervjusvar Betsson

¹⁵⁹ Intervjusvar Expekt

¹⁶⁰ Intervjusvar Svenska Spel

¹⁶¹ Spelinstitutet, 2004

bolaget är mycket restriktiva med att marknadsföra produkter som de vet är förenade med större risker, till exempel värdeautomaterna som bolaget helt och hållet avstår från att marknadsföra. Lotto och Triss däremot marknadsförs eftersom dessa produkter inte anse ha någon konstaterad koppling till osunt spelande.¹⁶² Lars Wegendal (s) påpekar att Svenska Spel enligt lag inte har rätt att marknadsföra de mest riskfyllda produkterna och att han vid sin kontakt med de utländska spelaktörerna ofta får höra att Svenska Spel är ledande vad gäller spelansvar.¹⁶³

Angående vilka konsekvenser en avreglering av spelmarknaden skulle få för spelmissbruket menar Svenska Spel att en total avreglering med helt fri konkurrens utan någon slags kontroll från staten med all sannolikhet skulle innebära stora kostnader för samhället.¹⁶⁴ Betsson anser att det inte finns några belägg för att Svenska Spels spel är mer ansvarsfulla än Betssons spel och att detta därför inte bör vara ett skäl för att behålla spelmonopolet. Bolaget menar att en avreglering skulle ge Betsson en möjlighet till en annan form av närvaro på den svenska spelmarknaden och att bolaget då skulle kunna ta ett större samhällsansvar än vad de kan göra i nuläget och därmed hjälpa till att hålla nere spelmissbruket.¹⁶⁵ Expekt menar att spelmissbruket kommer att öka i Sverige om marknaden inte avregleras, speciellt på ”snabba” maskiner och skraplotter bland kvinnor och unga.¹⁶⁶ Enligt Spelinstitutet kan möjligheterna att spela över Internet öka riskerna för spelberoende genom att ingen ser hur mycket en person spelar för samt genom enkelheten att föra över pengar direkt från bankkontot. Institutet menar också att det är lättare att tappa respekten för insatserna, när spelaren inte ser pengarna och om insatserna räknas i en främmande valuta.¹⁶⁷ Expekt menar däremot att onlinespelen gör det lätt för bolaget att hålla koll på sina kunders spelande och säger att bolaget bedriver dygnet runt-bevakning av spelen för att lätt kunna upptäcka kunder som ligger i riskzonen för att fastna i spelberoende.¹⁶⁸

Flera av de riksdagsledamöter som deltagit i studien tror att spelberoendet kommer att öka om marknaden avregleras. Egon Frid är övertygad om att problem med spelberoende kommer att bli ännu större om marknaden avregleras¹⁶⁹ och får medhåll från sina partikollegor. Elina Linna menar att risken att situationen förvärras är uppenbar¹⁷⁰ och Torbjörn Björlund svarar att spelberoendet definitivt kommer att bli värre om marknaden öppnas för fler aktörer.¹⁷¹ Dan Kihlström menar att om marknaden släpps helt fri kommer spelberoendet att öka.¹⁷² Mats G Nilsson anser å andra sidan att nivån på spelberoendet inte beror på om spelbolagen är offentliga eller privata utan på vilka lagar och regler som finns samt vilka insatser mot spelberoende som görs.¹⁷³ Med andra ord menar han att det inte finns belägg för att en avreglerad marknad kommer att leda till en ökning av spelberoendet.

¹⁶² Intervjusvar Svenska Spel

¹⁶³ Intervjusvar Lars Wegendal (s)

¹⁶⁴ Intervjusvar Svenska Spel

¹⁶⁵ Intervjusvar Betsson

¹⁶⁶ Intervjusvar Expekt

¹⁶⁷ Spelinstitutet, 2004

¹⁶⁸ Intervjusvar Expekt

¹⁶⁹ Intervjusvar Egon Frid (v)

¹⁷⁰ Intervjusvar Elina Linna (v)

¹⁷¹ Intervjusvar Torbjörn Björlund (v)

¹⁷² Intervjusvar Dan Kihlström (kd)

¹⁷³ Intervjusvar Mats G Nilsson (m)

5.3 FRAMTIDEN FÖR DET SVENSKA SPELMONOPOLET

Ur ett historiskt perspektiv kan vi se ett par mönster i den svenska regleringsutvecklingen. Ett tydligt mönster är att den i stor utsträckning har bestämts av den internationella miljön. De internationella spelreglerna har fått Sverige att avreglera.¹⁷⁴ Vad gäller framtiden för dagens spelmarknad så är Betsson av den uppfattningen att monopolet kommer att avregleras inom fem till tio år. Anledningen till att det inte kommer att gå fortare beror på den juridiska processen vilken medför att åtminstone tre år kommer att passera innan EU kan göra något menar Betsson.¹⁷⁵ Även politikern Torbjörn Björlund tror att EU kommer att driva på för en avreglering om inte regeringen står tillräckligt starkt i försvaret av den reglerade marknaden.¹⁷⁶ Om regeringen inte beslutar sig för en avreglering av spelmarknaden tror Dan Kihlström att EU kommer att ha synpunkter på monopolet sett ur ett marknadsperspektiv. Han påpekar dock att Sverige kommer att kunna hävda social- och folkhälsoskäl som försvar för att behålla en reglerad marknad.¹⁷⁷ Egon Frid tror att om regeringen inte beslutar om en avreglering av spelmarknaden kommer EU att agera för att den svenska marknaden öppnas.

Ett vägledande beslut kring spelmonopol i EG-domstolen var det så kallade Gambellimålet 2003 där 138 italienska aktörer blivit förbjudna av italiensk domstol att bedriva spelverksamhet i landet. Den italienska domstolen menade att det stred mot italiensk lag att låta företagen bedriva spelverksamhet i landet eftersom detta endast var förbehållet statligt ägda bolag.¹⁷⁸ Aktörerna överklagade domen och ansåg att den italienska lagstiftningen stred mot de grundläggande rättigheterna i EG-fördraget om etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänster inom EU.¹⁷⁹ EG-domstolen konstaterade allmänt att en nationell lagstiftning som innebär en inskränkning av EG-fördragets grundläggande rättigheter om etableringsfrihet och tillhandahållande av tjänster mellan länder inom unionens gränser inte är tillåten. Sådana inskränkningar är endast tillåtna om de medför skydd för konsumenterna i landet och bidrar till upprätthållandet av den allmänna ordningen, exempelvis om syftet med en lag är att begränsa spelandet för att värna om folkhälsan. Däremot är inskränkningar förbjudna om den nationella lagen endast syftar till att generera pengar till statskassan. EG-domstolen ansåg att det är upp till domstolen i respektive land att ta ställning till om den nationella lagens syfte är att skydda medborgarna eller om syftet endast är att ge inkomster till staten.¹⁸⁰

Spelbolaget Expekt ifrågasätter motiveringen till det svenska spelmonopolet och menar att det varken finns ekonomiska eller sociala skäl för ett svenskt spelmonopol. Bolaget tror att spelmonopolet på lång sikt är förlorat då EU kommer att sätta press på Sverige att öppna spelmarknaden. Även Betsson anser att det svenska spelmonopolet inte kan motiveras och om spelmonopolet inte avregleras så kommer staten att bli fälld av EG-domstolen och tvingas betala skadestånd. Enligt politikern Torbjörn Björlund är det osäkert om regeringens försvar för spelmonopolet är tillräckligt starkt då den borgerliga regeringen är kluven i frågan om spelmonopolet. Ett av spelbolagen som gått ett steg längre och stämt den svenska staten är Unibet. Bolaget ansåg att förbudet i lotterilagen mot att marknadsföra sig i Sverige strider mot EG-fördraget.¹⁸¹

¹⁷⁴ Sörbom et al, 1993

¹⁷⁵ Intervjusvar Betsson

¹⁷⁶ Intervjusvar Torbjörn Björlund

¹⁷⁷ Intervjusvar Dan Kihlström

¹⁷⁸ Pettersson Kymmer, 2003

¹⁷⁹ EG-domstolen mål nr C-243/01, Gambelli

¹⁸⁰ EG-domstolen mål nr C-243/01, Gambelli

¹⁸¹ Larsson & Lignell, 2007

Lars Wegendal tror att regeringen möjligen kommer att införa en licensmarknad men tror inte att marknaden kommer att avregleras helt. Oavsett ett fortsatt monopol eller en licenslösning så bör lagstiftningen på spelmarknaden på något vis reformeras enligt Svenska Spel. Det gäller dock att hitta ett sätt att hålla oreglerade aktörer borta från marknaden, annars är risken stor att även en omreglering inte kommer att fungera optimalt.

6 SLUTSATS

Nedan lyfts de viktigaste slutsatserna från studien fram. Författarna lyfter fram en del egna åsikter och tankar kring resultatet samtidigt som ett försök till att besvara problemformuleringen görs.

Slutsatsavsnittet är uppdelat på de tre problemfrågorna som uppsatsen ska besvara. För att tydliggöra resultatet av studien på bästa möjliga sätt presenteras här nedan varje fråga enskilt.

- **Hur ser situationen ut på den svenska spelmarknaden?**

Den svenska spelmarknaden består idag av ett antal legala aktörer som innehar tillstånd att bedriva spelverksamhet på den svenska marknaden. Svenska Spel är en av dessa aktörer och har svenska staten som ägare. Tillgängligheten av spel har ökat avsevärt i och med Internets framfart, detta har resulterat i att spelbolag etablerar sig i länder där de kan erhålla spellicenser och samtidigt kan erbjuda spel via Internet till alla världens länder i princip. För att bevara monopoliet i Sverige förbjuder svensk lagstiftning marknadsföring av utländska spelbolag i Sverige. Det har dock inte undgått de svenska spelarna att upptäcka dessa utländska aktörer då de hittat andra vägar att nå svenskarna, bland annat genom marknadsföring via utlandsägda TV-kanaler som sänder i Sverige. Noterbart är att samtliga bolag som ingår i studien är eniga om att den svenska spelmarknaden på något vis bör reformeras medan politikerna i studien är delade i frågan. Generellt sett har vi noterat att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet är mer emot en avreglering medan Moderaterna och Kristdemokraterna är mer öppna för att avreglera spelmonopolet. Slutsatsen blir att samtliga bolag som ingår i studien vill se en förändring på den svenska spelmarknaden. I dagens läge så är politikerna oeniga om huruvida marknaden ska råda under dagens former eller reformeras. Det som är intressant är hur marknaden ska se ut efter en avreglering. Just kring detta verkar de flesta som är för en avreglering föredra ett så kallat licenssystem. Ett sådant system används bland annat i Storbritannien. Det är många olika åsikter kring situationen på marknaden, de råder delade meningar kring hur spelmissbruk ska behandlas?, hur och vem som ska finansiera idrotten i Sverige?, och hur ska marknadsföring av spel hanteras? Vår slutsats angående situationen på marknaden blir att någon form av gemensam lösning är enda sättet att skapa en optimal spelmarknad som gynnar alla aktörer till viss del.

- **Hur påverkas aktörerna på den svenska marknaden vid en avreglering av spelmonopolet?**

Det finns många olika aktörer på spelmarknaden som berörs vid en eventuell avreglering, det är bland annat företagen, staten, konsumenterna (spelarna) och idrotten. Det råder delade meningar om hur de olika aktörerna påverkas.

Vår slutsats angående hur företagen påverkas av en avreglering är att fler företag kommer att få större utrymme på den svenska spelmarknaden. Beroende på hur en avreglering kommer att gå till påverkas företagen på olika sätt men sannolikt kommer de privata företagen att känna av Svenska Spels konkurrens på marknaden. Detta eftersom Svenska Spel har erfarenhet från den svenska marknaden samtidigt som bolaget är ett väl inarbetat varumärke. En avreglering kommer även att gynna de nya aktörerna då de skulle få möjlighet att marknadsföra sig inom Sverige. Vi tror dock att många svenskar kommer att fortsätta spela hos Svenska Spel av gammal vana och att bolaget därmed har mycket

vunnet. Samtidigt ser vi ett starkt utbud av speltjänster hos de utlandsbaserade aktörerna vilket de kan vinna marknadsandelar på. De har även högre återbetalningsnivåer på vissa spelformer. Om vissa "farliga" spelformer, som till exempel värdeautomaterna, inte avregleras utan fortsätter förbli förbehållna staten kommer även det att gynna Svenska Spel.

Vår slutsats kring hur staten kommer att påverkas av en avreglering är kopplad till vad som kommer att hända med Svenska Spel vid avregleringen. Om Svenska Spel säljs ut och ett licenssystem införs kan staten ersätta inkomsterna från Svenska Spel genom att införa en punktskatt på spelbolagens inkomster. Om skattsatsen sätts tillräckligt högt kommer den att kunna täcka inkomsterna från Svenska Spel och staten förlorar inte på det. För att detta ska fungera är det viktigt att de företag som inte har tillåtelse att agera på marknaden hålls borta, annars försvinner stora skatteinkomster ut ur landet, precis som nu, och staten får inte del av dem.

Konsumenterna kommer även de att påverkas av en avreglering, vår slutsats blir att den ökade konkurrensen troligtvis kommer att leda till att priserna sänks samtidigt som produkterna och tjänsterna förbättras. Konkurrensen kommer också troligtvis att leda till att återbetalningsnivåerna till kunderna höjs och att tillgängligheten för spel ökar ytterligare, vilket borde leda till att fler spelar. Detta tillsammans med att marknadsföringen blir tillåten höjer i sin tur risken för att spelmissbruket ökar, därför är det av stor vikt att resurser läggs ned för att förebygga att spelmissbruk uppstår. Detta måste ske genom att företagen tar ansvar för konsekvenserna av deras spel.

Slutsatsen kring vilka konsekvenser en avreglering kommer att få för finansieringen av svensk idrottsverksamhet är att det beror mycket på hur systemet utformas. Finansieringen kan mycket väl fortsätta att ligga på samma nivå eller till och med öka om systemet utformas så att en bestämd procentuell del av varje företags överskott årligen går till idrotten. Det förutsätter att inte bara Svenska Spel får tillåtelse att stödja idrotten utan även de privata företagen. Eftersom en avreglering leder till att större spelinkomster stannar i Sverige än tidigare blir det totala överskottet från spel i landet högre vilket bör kunna jämna ut frånfallet av Svenska Spels årliga stöd till idrotten. Det bästa vore dock om systemet skapas så att idrotten helt frikopplas från spelöverskottet och inte gynnas av att folk spelar mer.

- **Hur ser framtiden ut för det svenska spelmonopolet?**

Vi har kontaktat sex riksdagspolitiker och tre företag och bland annat frågat om deras syn på framtiden för det svenska spelmonopolet. Utifrån detta underlag kan vi konstatera att det råder delade åsikter kring framtiden för monopolet. Vår slutsats kring spelmonopolets framtid utifrån studiens underlag blir därför att monopolet troligtvis kommer att avvecklas. Eftersom de svenska politikerna är oeniga i frågan är det svårt att säga om just regeringen kommer att avreglera spelmonopolet. Det är också omöjligt att säga om huruvida de internationella påtryckningarna från EU:s sida kommer att medföra en avreglering eller inte. Allt beror på hur den svenska staten lyfter fram syftet med monopolet och om detta accepteras av EU. Vi tror dock att en avreglering kommer att ske i det långa loppet, antingen från regeringens sida eller efter påtryckningar från EU. Den främsta anledningen till vår slutsats är att inget av bolagen vi tillfrågat anser att dagens spelmarknad är optimal och därför anser vi att det rimligen bör ske en förändring.

6.1 FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING

En motsvarande studie skulle kunna göras som uppföljning som även inkluderar fler aktörer, till exempel fler bolag. Ett förslag är att avvakta den utredning som regeringen tillsatt kring spelmonopolet och som beräknas vara klar i slutet av 2008, den kommer troligtvis att vara en bra vägledning kring vad som kommer att hända med spelmonopolet. Efter 2008 skulle en uppföljning av denna studie kunna göras med exakt samma respondenter för att se vilken reaktion utredningen åstadkommit bland aktörerna, huruvida de är nöjda med beslutet eller inte. En liknande studie skulle kunna göras i ett annat EU land som också har spelmonopol för att testa om resonemangen och åsikterna är desamma.

Som aktuella källor för fortsatt forskning rekommenderas de statliga utredningarna samt uttalanden och utredningar från EU.

REFERENSER

ARTIKLAR

Larsson, Lars & Lignell, Anders (2007) *Fortsatta spelannonser trots korrekta förbud*. Göteborgsposten 2007-13-14.

Pettersson Kymmer, Peter (2003) *EG-domstolens beslut hotar spelmonopolet*. Göteborgsposten 2003-11-07.

BÖCKER

Anderson, Arne & Ohlsson, Olle (1995) *Mikroekonomi*. Göteborg: Akademiförlaget.

Arbnor, Ingeman & Bjerke, Björn (1994) *Företagsekonomisk metodlära*. Lund: Studentlitteratur.

Carleheden, Sten-Åke (1999) *Telemonopolets strategier*. Lund: Lund University Press.

Case, Karl E, Fair, Ray C, Gärtner, Manfred & Heather, Ken (1999) *Economics*. Harlow: Prentice Hall.

Castellani, Brian (2000) *Pathological Gambling*. State University of New York Press.

Eklund, Klas (2004) *Vår ekonomi: en introduktion till samhälls ekonomin*. Stockholm: Prisma.

Eriksson, Lars Torsten & Wiedersheim-Paul, Finn (1997) *Att utreda, forska och rapportera*. Stockholm: Liber Ekonomi.

Holme, Idrar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1991) *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Ingemarsson, Mikael (2004) *Monopolmarknader i förändring*. Stockholm: Konkurrensverket.

Jacobsen, Dag Ingvar (2002) *Vad, hur och varför: om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Lund: Studentlitteratur.

O'Sullivan, Arthur & Sheffrin, Steven M (2006) *Economics: principles and tools*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education.

Spelinstitutet (2004) *Frågor och svar om spelande!* ACE AB/Spelinstitutet

Sörbom, Jonung, Mather, Petersson, Löwhagen & Karlander, (1993) *Fribet och ansvar istället för reglering*. Svenska Arbetsgivarförbundet (SAF)

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Betsson,

<https://www.betsson.com/sv/customer-service/responsible-gaming/> 2007-12-13

Casinosnack.com,

<http://www.casinosnack.com/casino/expekt> 2008-01-04

Dagens Industri,

<http://www.di.se> 2008-01-12

Expekt.com a),

<http://www.expekt.com/?lc=swe> 2008-01-04

Expekt.com b),

<http://www.expekt.com/pagecontent/pagecontent.jsp?pageid=6487> 2008-01-04

Fierro, Pedro (2007),

<http://www.nj.se.ezproxy.ub.gu.se/artjid/C52B16469B71C432C125737E002C2F81> 2008-01-10

Frick, Lars (2007) http://www.e24.se/branscher/ittelekom/artikel_34605.e24 2007-12-05

Gambling Commission,

<http://www.gamblingcommission.gov.uk/Client/index.asp> 2008-01-10

Huldschiner, Henrik (2007),

<http://dinapengar.se/Avdelningar/Artikel.aspx?ArticleID=2007%5C02%5C04%5C6308&Refresh=1> 2008-01-04

Riksdagen,

<http://www.riksdagen.se> 2007-12-23

Spelberoendes riksförbund,

<http://www.spelberoende.se/fakta.html> 2007-12-07

Susning.nu,

<http://susning.nu/Monopol> 2007-12-09

SvenskaFans, TV-programmet Rookies and Bookies del 34

<http://www.svenskafans.com/fantv/programList.asp?id=10> 2008-01-10

Svenska Spel a),

<http://www.svenskaspel.se> 2007-12-15.

Svenska Spel b),

<http://www.svenskaspel.se/pl.aspx?PageID=3676&menuid=8&parentid=4312&childid=4595> 2007-12-09

Svenska Spel c),

<http://www.svenskaspel.se/pl.aspx?PageID=3044&menuid=8&parentid=4312&childid=4569> 2007-12-07

Systembolaget,
<http://www.systembolaget.se/Applikationer/Knappar/OmSystembolaget/Systembolagshistoria.htm> 2008-01-01

TIT (2005),
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=678&a=366679> 2008-01-04

TIT (2007),
<http://dinapengar.se/Avdelningar/Artikel.aspx?ArticleID=2007%5C03%5C06%5C7245>
2007-12-07

Vattenfall,
http://www.vattenfall.se/www/vf_se/vf_se/518304omxva/518334vxrxv/502126bestx/500986infor/index.jsp 2008-01-01

Vinstraden,
<http://www.vinstraden.se/expekt.shtml> 2008-01-04

Westerlund, Kenneth (2007),
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=678&a=707801> 2008-01-10

LAGAR

Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget)

Kasinolag (1999:355)

Lotterilag (1994:1000)

PERSONLIGA KÄLLOR

Utas, Gudrun, Vänsterpartiet, Mailkontakt 2007-12-19

PROPOSITIONER

Prop. 2001/02:153. *Lotterier över Internet*. Regeringen 2002-03-21.

RAPPORTER

Braunerhjelm, Pontus, Ganslandt, Mattias, Nyberg, Sven, Stennek, Johan & Wahl, Nils (2002) *Sverige i ett integrerat Europa*. Ekonomirådets Rapport 2002 "Gränslös Konkurrens" SNS Förlag.

Clasén, Hans (2007) *Härifrån till bredband*. Regionförbundet Sörmland

Folkhälsoinstitutet (2000), *Spel och spelberoende i Sverige*.

Konkurrensverket (2002) *Konkurrensverkets rapportserie 2002:2 - Vårda och skapa konkurrens*. Stockholm: Konkurrensverket.

Konkurrensverkets (2005) *Konkurrensverkets rapportserie 2005:1 - Konkurrensen i Sverige*. Stockholm: Konkurrensverket.

Lotteriinspektionen (2006) *Spelmarknadens utveckling i Sverige och internationellt 2006*
Diarienummer 72/2006.

RÄTTSFALL

EG-domstolen mål nr C-243/01 *Brottmål mot Piergiorgio Gambelli m fl* 2003-11-06

Högsta domstolen mål nr Ö 4474-04 och Ö 752-05 2005-11-24.

UPPSATSER

Tensaye, Allem & Hallqvist, Anna *Är det svenska spelmonopolet förenligt med EG-rätten*. Karlstad universitet.

UTREDNINGAR

SOU 2006:11 Betänkande av Lotteriutredningen: *Spel i en föränderlig värld*.

ÅRSREDOVISNINGAR

AB Svenska Spel 2006

Betsson AB 2006